

Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta

Katedra rusistiky a lingvodidaktiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Analýza vybraných aktivních procesů v morfologii v současném
ruském jazyce**

**Analysis of selected active processes in morphology of the
contemporary Russian language**

Lukáš Rambousek

Vedoucí práce: PhDr. Jakub Konečný, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice (B AJ-RJ)

Studijní obor: Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání – Ruský jazyk se
zaměřením na vzdělávání

ANOTACE:

Bakalářská práce je věnována vybraným aktivním procesům v oblasti morfologie současného ruského jazyka, které postihují jmenné slovní druhy. Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části bude charakterizována norma a úzus, popsán současný stav zkoumaného segmentu jazykového systému podle jednotlivých slovních druhů. Praktická část bude věnována prezentaci výsledků analýzy tištěných textů (zejména publicistických) a nahrávek projevů (především půjde o záznamy televizních a radiových pořadů oficiálního charakteru). Cílem analýzy bude posoudit míru realizace zkoumaných aktivních procesů v současném ruském jazyce a jejich možný vliv na spisovnou podobu jazyka.

KLÍČOVÁ SLOVA:

norma, úzus, kodifikace, skloňování, podstatná jména, přídavná jména, číslovky, analytismus, unifikace

ANNOTATION:

This bachelor's thesis is devoted to selected active processes in morphology of the contemporary Russian language that affect nominal parts of speech. The work is divided into two parts – theoretical and practical. In the theoretical part, the norm and usage is characterized and the current state of the investigated segment of the language system is described according to the individual parts of speech. The practical part is focused on the presentation of the results concerning the analysis of printed texts (mainly journalistic) and recordings of speeches (mainly recordings of television and radio programs of a formal character). The goal of the analysis is to assess the degree of implementation of the investigated active processes in the contemporary Russian language and their potential influence on the literary form of the language.

KEYWORDS:

norm, usage, codification, declension, nouns, adjectives, numerals, analytism, unification

Obsah

Úvod	1
Teoretická část	2
1.1 Aktivní procesy v morfologii	2
1.2 Nárůst analytismu v ruském jazyce	3
1.3 Odchytky ve tvarech gramatického rodu	5
1.4 Tvary gramatického čísla	5
1.5 Změny v gramatických pádech.....	7
1.6 Podstatná jména	9
1.6.1. Norma podstatných jmen.....	9
1.6.2 Role nesklonných podstatných jmen v současném skloňování.....	10
1.6.3 Nulová flexe v druhém pádě množného čísla mužského rodu	12
1.7 Číslovky	13
1.7.1 Norma číslovek	13
1.7.2 Redukce skloňování v předložkových spojení.....	14
1.7.3 Redukce ustálených spojení u číslovek	15
1.8 Přídavná jména	17
1.8.1 Norma přídavných jmen	17
1.8.2 Změny ve tvarech přídavných jmen.....	19
Praktická část	22
2.1 Analýza novinových článků	23
2.1.1 Rozbor mužského rodu.....	23
2.1.2 Rozbor množného čísla	24
2.1.3 Rozbor mužského rodu 2.....	25
2.1.4 Rozbor gramatického čísla	27
2.1.5 Rozbor změn v pádech	28
2.1.6 Rozbor nesklonných podstatných jmen.....	29

2.1.7	Rozbor změn v nominativu.....	31
2.1.8	Rozbor superlativu přídavného jména.....	32
2.1.9	Rozbor komparativu a superlativu	33
2.1.10	Rozbor ustálených spojení u číslovek	35
2.1.11	Rozbor jmenných tvarů přídavných jmen končících na <i>-енный</i>	36
2.1.12	Rozbor číslovek.....	38
2.1.13	Rozbor nesklonných podstatných jmen 2.....	39
2.1.14	Rozbor odchylek gramatického rodu	40
2.2	Analýza televizních projevů.....	43
2.2.1	Rozbor nesklonných podstatných jmen 3.....	43
2.2.2	Rozbor komparativu přídavných jmen.....	44
2.2.3	Rozbor číslovek 2.....	46
2.2.4	Rozbor podstatných jmen	47
2.2.5	Rozbor komparativu a superlativu přídavných jmen 2	48
	Závěr.....	50
	Резюме	52
	Zdroje	54
	Zdroje zkoumaných vět.....	56

Úvod

Morfologie představuje klíčovou součástí gramatického systému, neboť se jedná o vědu, která se zabývá studiem slov, jejich strukturou, formami skloňování a způsoby vyjadřování gramatických významů. Tato lingvistická disciplína analyzuje procesy ohýbání a odvozování jednotlivých slov prostřednictvím přípon a předpon a zároveň u těchto slov umožňuje určovat gramatické kategorie. Tato práce se zaměřuje na normativní aspekty a aktivní morfologické procesy, které se vyskytují v současném ruském jazyce.

Hlavním cílem bakalářské práce je popsat a vyhodnotit realizaci normativních výrazů a aktivních morfologických procesů v ruském jazyce, jak se projevují v tištěných publicistických textech a televizních projevech z různých časových období. Dílčím cílem práce je rovněž zhodnotit potenciální vliv morfologických procesů na spisovnou podobu jazyka a porovnat texty a projevy z různých období. K dosažení těchto cílů se využívá metoda analýzy textů.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části je podrobně objasněno, co představuje analytismus a jaké jeho aspekty zahrnuje. Dále jsou popsány odchylky v gramatických kategoriích, jako jsou rod, číslo a pád. Následující kapitoly se zaměřují na normu a morfologické procesy u specifických slovních druhů. Jedná se o podstatná jména, přídavná jména a číslovky, u nichž se v současném ruském jazyce projevují různé změny.

Praktická část bakalářské práce prezentuje výsledky analýzy, interpretuje získaná zjištění, porovnává mezi sebou jednotlivé údaje a vyvozuje z nich závěry. V této části se provádí porovnání vybraných vět s cílem zjistit, jakým způsobem ovlivňují morfologické procesy současnou podobu ruského jazyka a jaký dopad mají na současné gramatické normy.

Teoretická část

1.1 Aktivní procesy v morfologii

Morfologie je gramatické studium slova (o jeho formách skloňování, struktuře a způsobech vyjádření gramatických významů) a také nauka o slovních druzích a metodách tvoření slov. Hlavním předmětem rozboru v morfologii je zkoumání jednotlivých slov s důrazem na jejich gramatické vlastnosti, čímž se odlišuje od lexikologie, která se soustředí na lexikální významy. Jedná se zároveň o nejhlubší a nejstabilnější vrstvu jazykového systému, jelikož je zorganizována tak, aby se její třídy, kategorie, pojmy a definice vyvíjely podle určitých vnitřních principů a pravidel. (Konečný, 2020, online)

Morfologie představuje východisko pro další části jazykového systému a samotná změna v ní probíhá velmi pomalu. To ale neznamená, že tato nauka je neměnná. Z hlediska dlouhodobého vývoje lze pozorovat, jak morfologie dynamicky slouží potřebám lidí a postupem času dochází ke změnám ve vztazích uvnitř jejího systému. (Валгина, 2003, s. 154)

Samotné změny v morfologické struktuře jazyka se projevují prostřednictvím nárůstu či úbytku variantních tvarů v rámci flexe. Tyto tvary vznikají uvnitř gramatického systému, především při kontaktu syntaktických a morfologických jevů. Gramatická variace je vždy zařaditelná do určité kategorie, jako jsou varianty čísla, rodu, pádu a jiné. Nicméně, variace nejsou neomezené a jejich rozsah je dán nastavením samotného systému. Například jestliže se jedná o dva tvary zakončení toho samého pádu (*на холоде – на холоду, хлебы – хлеба*), tak třetí tvar určitého slova se nemůže objevit, protože to neumožňují pravidla jazykového systému. Systémových omezení existuje mnoho, a proto dochází v ruském jazyce kupříkladu k poklesu středních tvarů podstatných jmen (*мое женушко, сынишко*), které je obtížné nahradit jinými tvary, jelikož u živých podstatných jmen se klade důraz na pohlaví (*моя женушко – моя женушка, мой сынишко – мой сынишка*). V tomto případě vzniká další omezení, protože navzdory tvaru mužského rodu se používá koncovka *-a*, a nikoliv nulová flexe, což by více odpovídalo mužskému rodu. Tento fakt naznačuje, že v gramatice existují určité zákazy a porušování či překračování stanovených hranic použití gramatických tvarů vede k jejich nesprávnému a chybnému využití. (Валгина, 2003, s. 154-155)

1.2 Nárůst analytismu v ruském jazyce

Analytismus sehrává významnou roli v různých etapách vývoje ruského jazyka, kvůli čemuž je vědci opakovaně zkoumán. Tento zájem vyplývá z neustálého vzniku nových problémů, otázek a témat. S vývojem jazyka úzce souvisí evoluce lidské společnosti, včetně jejích pokroků. Jazyk se přizpůsobuje a transformuje v reakci na změny v této společnosti, což následně podporuje jeho další rozvoj. (Дедковская, 2011, online)

Jak už bylo uvedeno výše, analytismus je velmi důležitý pro ruskou morfologii a také pro ni bývá charakteristický. Hlavní vlastností pro tato analytická slova je to, že jejich gramatický význam záleží na kontextu a je jím i ovlivňován. Ruský analytismus totiž ovlivňuje jiné jazyky, a proto dochází k nárůstu neobvyklých odchylek, jevů a procesů v současném ruském jazyce. (Brandner, 2005, s. 82)

Důvod nárůstu analytismu se projevuje v morfologických procesech, které jsou dále patrné i v syntaktických strukturách a ukazuje se v mnoha skupinách:

- a) v růstu skupin nesklonných jmen (u podstatných a přídavných jmen, číslovek),
- b) v růstu skupin obourodých podstatných jmen (v aplikaci tvarů mužského rodu k označení ženského pohlaví),
- c) při snížení počtu pádů,
- d) ve změně způsobu vyjadřování hromadnosti u podstatných jmen.

V tomto směru lze vidět, že analytismus souvisí s gramatickými kategoriemi (rod, číslo a pád), takže se tato problematika pořád zkoumá, aby se předešlo budoucím obavám. Není to však jednoduché, jelikož se ruský jazyk vyvíjí a rozšiřuje, a proto tu analytismus bude, ať už v menším, nebo větším měřítku. (Дедковская, 2011, online)

Nárůst nesklonných podstatných jmen

Téma nesklonných podstatných jmen se podrobněji rozebírá v kapitole role nesklonných podstatných jmen v současném skloňování. Tato skupina se týká hlavně zeměpisných názvů, které končí na *-ovo*, *-ěво*, *-ево*, *ино*, *ьно*, jež se historicky skloňovaly podle standardních gramatických pravidel. Nicméně s rostoucími tendencemi k užívání nesklonných tvarů došlo k jejich ustálení. Dále lze tento jev pozorovat také u vlastních podstatných jmen končících na *-o*, *-e*, *-ovo*, *-azo*, kde se nesklonnost stala normativně akceptovanou. Tato tendence ukazuje, jak se jazyk

přizpůsobuje aktuálním potřebám komunikace a jak se adaptuje na preferované užívání v mluveném i písemném projevu. (Brandner, 2002, s. 194)

Vybrané druhy číslovek a přídavných jmen se rovněž zařazují do skupiny nesklonnosti. U číslovek se jedná především o složené číslovky, víceslovné číslovky a číslování domů. V rámci přídavných jmen k nesklonnosti dochází u speciálního druhu, pro nějž je typické, že se přídavné jméno nachází za podstatným jménem (tj. v postpozici), přičemž v této pozici není schopno morfologické změny (*платье беж, стиль гротеск*). (Brandner, 2005, s. 88)

Nárůst tvarů mužského rodu k označení ženského pohlaví

V průběhu mnoha let se výrazně zvýšil počet slov, která patří do této skupiny. Tato skupina zahrnuje substantiva v mužském rodě, která nemají odpovídající ženské tvary, a proto se používají i pro označení ženského pohlaví (*доктор, педагог, юрист, космонавт, генерал*). Rozlišení mezi mužským a ženským pohlavím se v takovém případě provádí výhradně na základě kontextu a gramatických prostředků, jako jsou tvar slovesa nebo tvary jiných slovních druhů v projevu. (Валгина, 2003, s. 161)

Tento jev je pravděpodobně důsledkem skutečnosti, že na nárůst nových slov a pojmů nebyla gramatická norma v té době dostatečně připravena, což vedlo k absenci ženských tvarů pro mnohá podstatná jména. Pokud tvar ženského rodu existuje, pak je jeho konotace většinou negativní. (Brandner, 2005, s. 87)

Snížení počtu pádů

Tento proces se odehrál v důsledku historické proměny významů jednotlivých pádů, které měly v některých případech odlišné funkce, až se zdálo, že jejich relevance byla téměř zcela eliminována. Pátý pád byl v ruském jazyce zrušen, avšak jeho pozůstatky přetrvávají v jiných tvarech. Tento proces úzce souvisí s rozšířením prvního pádu, který se od té doby využívá i tam, kde by měl být aplikován jiný pád. V současnosti existují u druhého pádu dvě možné varianty – s koncovkou *-a*, s koncovkou *-y*, přičemž ve slovech obecně převažuje spíše koncovka *-a*, jelikož se taková slova dají spolu zaměňovat. Pozůstatky pátého pádu lze nalézt v konstrukcích, jako jsou hromadná množství (*много народов*), nářeční spojení (*с испугу*) nebo frazémy. Rovněž sedmý pád může mít dva tvary s odpovídajícími koncovkami, přičemž oproti druhému pádu se objevují rozdíly buď ve smyslu, nebo stylistice. (Дедковская, 2011, online; Валгина, 2003, s. 157)

Změna vyjadřování hromadnosti u podstatných jmen

Snížení počtu hromadných podstatných jmen (*молодёжь, студенчество*) a zavedení tvaru jednotného čísla pro jejich vyjádření (*книга рассчитана на широкого читателя*) ukazuje na posun od tradičních morfologických pravidel a odchylku od ustálených normativních struktur. Využívání jednotného čísla v kontextu hromadných jmen, kde by se očekávalo množné číslo, naznačuje adaptaci jazykového systému na změny v užívání a preferencích mluvčích. (Валгина, 2003, s. 163)

1.3 Odchytky ve tvarech gramatického rodu

V ruském jazyce dochází k odchylkám při změně gramatického rodu u podstatných jmen, které usnadňují komunikaci mezi mluvčími. Tyto odchylky obvykle zahrnují transformaci jednoho rodového tvaru na jiný. Přestože to není pravidlem, častěji dochází k přechodu podstatných jmen ženského rodu s koncovkou *-a* na substantiva mužského rodu s nulovou flexí (*клавиша – клавиш*) nebo s písmenem *-й* (*санатория – санаторий*). Je však třeba brát v úvahu obě varianty, neboť výběr mezi nimi často závisí na kontextu. V dalších případech se již používá jen jedna varianta, a to z důvodu zastaralosti nebo nepraktického užívání (*браслет, метод*). Ostatní slova se liší buď sémanticky, nebo funkcionálně. (Валгина, 2003, s. 164)

Některá slova se nacházejí na pomezí mužského a ženského rodu a jsou zaměnitelná (*заусеница – заусенец, вольера – вольер*). V menší míře existují případy, kdy převažuje ženský rod nad mužským: *терраса* (уст. *террас*), *юмореска* (уст. *юмореск*), *фреска* (уст. *фреск*). Přesto se většinou uznává jen jeden tvar jako normativní. (Валгина, 2003, s. 165)

1.4 Tvary gramatického čísla

Gramatické číslo má dva tvary – jednotné a množné číslo, které se liší svými sémantickými a morfologickými znaky. Jednotné a množné číslo jsou v blízkém vztahu, přičemž tvary množného čísla často přenášejí další významy slov. Tyto významy mohou zahrnovat látková podstatná jména nebo typy látkových podstatných jmen, činnost nebo výsledek té činnosti. Existuje řada situací, kdy se upřednostňuje množné číslo a tyto tvary se následně aplikují v praxi, přičemž jsou rozděleny do lexiko-gramatických skupin, například do těchto:

- a) Podstatná jména, která pojmenovávají hromadu materiálů nebo látky – *молоко, чернила, харчи...*
- b) Podstatná jména, která pojmenovávají zbytky, jídlo a odpadky – *пельмени, шкварки, отброски...*
- c) Podstatná jména, která pojmenovávají činnost, stav a proces – *заморозки, ужимки, гастроли...*
- d) Podstatná jména, která pojmenovávají konkrétní předměty a zobecněné pojmy jako celek – *прерии, доспехи, пени...*
- e) Podstatná jména, která pojmenovávají zobecněné pojmy v oblasti vědy – *бактерии, вирусы, хищники...*
- f) Podstatná jména, která pojmenovávají konkrétní předměty (oblečení, nástroje, obuv atd.) jako páry – *сапоги, перчатки, усы...*
- g) Podstatná jména, která pojmenovávají národní a etnické skupiny – *немцы, татары, японцы...* (Валгина, 2003, s. 169; Никольская, 2023, s. 51)

Abstraktní podstatná jména

Abstraktní podstatná jména se obvykle vyskytují jen v jednotném čísle (singularia tantum) a vyjadřují nějaký zobecněný děj nebo atribut (*дружба, красота, старость, молодость*). Nicméně v současném ruském jazyce se u těchto podstatných jmen začínají v důsledku procesu konkretizace objevovat i tvary množného čísla, které jsou přijímány jako gramaticky správné a přípustné varianty. Děje se tak například v těchto případech:

- U některých slov singularia tantum a nebo slov se zakončením na *-ость, есть* – *реальности, водки, риски, звучности...*
- V profesní mluvě u vybraných slov – *выбросы, подходы, приёмы*. Zde se také začaly objevovat tvary množná čísla, ale v menší míře.
- U některých slov vyjadřujících abstraktní názvy – *эволюция, социализм, инициатива*. (Sokolova, 2018, online; Валгина, 2003, s. 170; Конецный, 2021, online)

Látková podstatná jména

Látková podstatná jména se vyskytují pouze v jednotném, nebo množném čísle a pojmenovávají rostliny a plody, materiály a tkaniny, potraviny a krmiva či chemické

prvky (*чай, картофель, мёд* apod.). V současnosti se však používají i tvary jejich protějšků, konkrétně k tomu dochází u těchto skupin:

- U slov, která vyjadřují nějaký celek – *пиеницы, газы, мраморы*. Mnoho stylistických slovníků však doporučuje u této skupiny látkových podstatných jmen používat jednotné číslo.
- U složených pojmenování – *хлебпродукты, нефтепродукты*. Zde se naopak doporučuje používat množné číslo.

Všechny tyto jevy jsou výsledkem formování nových morfologických procesů, v rámci nichž může docházet k formování množného čísla u substantiv typu singularia tantum a naopak. (Konečný, 2021, online; Sokolova, 2018, online)

1.5 Změny v gramatických pádech

Důvodem vzniku dvou variant pádových koncovek je primárně posílení nesklonných podstatných jmen a současně snížení počtu pádů, což následně vedlo k rozvoji ostatních pádů. Tento jev se konkrétně týká prvního a druhého pádu podstatných jmen mužského rodu končících na tvrdou souhlásku, substantiv ženského rodu končících na měkkou souhlásku a středního rodu s koncovkou *-ье*. (Валгина, 2003, s. 172)

U **prvního pádu** se tento jev vztahuje na koncovku *-а (-я)* namísto koncovky *-и* nebo *-ы*. Na tento proces měla významný vliv profesní a hovorová mluva, která vedla k rychlému přijetí slov s koncovkou *-а (-я)*. V rámci prvního pádu lze však identifikovat několik skupin slov, jež tuto variabilitu dále rozlišují. Jde o tato:

- a) Podstatná jména, kde je možný jen jeden způsob zápisu – *дома, сорта, доктора...*
- b) Podstatná jména, kde se mohou vyskytovat obě varianty, ale liší se stylisticky – *учителя/учители, сыновья/сыны...*
- c) Podstatná jména, která se liší svým lexikálním významem – *зубья/зубы, листья/листы...*

Tvary podstatných jmen s koncovkou *-и* nebo *-ы* se považují za zastaralé a je možné je najít v uměleckém stylu. Naopak slova s koncovkou *-а (-я)* jsou v ruském jazyce přijímána s velkou otevřeností. (Konečný, 2021, online)

Existuje ještě několik skupin, která se řídí určitými gramatickými pravidly. Jsou to tyto:

- Když je přízvuk na kořenu slova, používá se nejčastěji tvar s koncovkou *-и* nebo *-ы* (*офицеры, шоферы*).
- Když je přízvuk na koncovce, užívá se spíše tvar s koncovkou *-а* (*-я*) (*катера*).
- U některých podstatných jmen existují slova neutrální, hlavně v publicistickém stylu (*директора – директора, образы – образа*). (Валгина, 2003, s. 174)

Jestliže se jedná o **druhý pád**, pojí se k němu koncovky *-ов* a *-ев*, které se nahrazují nulovou flexí. Slova s nulovou flexí se postupně prosazují v hovorové řeči, a tím se začleňují do současného ruského jazyka. Je však obtížné určit, která koncovka se aplikuje více, jelikož se typy skloňování v tomto směru značně promíchaly. Také existuje několik skupin podstatných jmen, u nichž jsou doloženy varianty s nulovou flexí. Patří mezi ně: (Алексеев, 2015, s. 54; Карпов, 2019, s. 24)

- a) Názvy osob podle národností – *туркмен (туркменов), татар (татаров), хорват...* (u nich není znám druhý tvar)
 - Slova, která končí na *-цы*, mají pouze tvar *-ев (-ов)* – *немцев, итальянцев...*
 - Slova, která končí na *-ане* nebo *-яне*, mají nulovou flexí – *англичан...*
- b) Názvy zeleniny, ovoce a plodů – *яблок (яблоков), помидор (помидоров), ананасов...*
- c) Názvy párových předmětů – *бот (ботов), рельс (рельсов), сапог...*
- d) Názvy jednotek měření – *грамм (граммов), карат (каратов)* – v tomto případě se používají oba tvary rovnoměrně.
- e) Podstatná jména ženského rodu končících na *-ня, -ля* tvoří pouze slova s nulovou flexí, i když v menším měřítku u některých slov stále převládá *-ей* – *башен, часовен, западней*.
- f) Podstatná jména středního rodu končících na *-це* – u této skupiny se již používá jen tvar s nulovou flexí (*полотенец, солнц*), ačkoli existuje pár výjimek, kdy se aplikují oba tvary (*донцев – донец, волоконцев – волоконец*).
- g) Podstatná jména pluralia tantum – zde se využívají oba tvary, přičemž mnohé slovníky doporučují jeden nebo druhý tvar slova – *грабель (граблей), выселок (выселков)*... (Конеčný, 2021, online; Балашова, 2005, online)

1.6 Podstatná jména

1.6.1. Norma podstatných jmen

Podstatná jména jsou v ruském jazyce kategorizována na základě rodu, čísla, pádu a typu skloňování.

Rod

- Ženský rod – podstatná jména obvykle končí na koncovku *-a*, *-я* nebo písmeno *-b*,
- Mužský rod – podstatná jména obvykle končí na souhlásku nebo písmeno *-b*,
- Střední rod – podstatná jména končí na koncovku *-o* nebo *-e*.

V současném ruském jazyce existuje také skupina obecného rodu, která v závislosti na kontextu může mít mužský nebo ženský význam, jenž je určen syntaktickými rysy. (Карпов, 2019, s. 18–19)

Číslo

Podstatná jména mají tvar jednotného nebo množného čísla, které se mění podle kontextu věty. Dále jsou v ruštině podstatná jména singularia tantum, která jsou pouze ve tvaru jednotného čísla, a pluralia tantum, která se vyskytují jen ve tvaru množného čísla. (Sokolova, 2018, online)

Pád

Ruština disponuje soustavou šesti pádů, které se uplatňují v rámci gramatického systému. Jedná se o tyto:

- Nominativ – označuje původce děje a odpovídá na otázku „Kdo? Co?“
- Genitiv – často vyjadřuje vlastnictví nebo část celku a odpovídá na otázku „Koho? Čeho?“
- Dativ – slouží k označení nepřímého předmětu, odpovídá na otázku „Ke komu? K čemu?“
- Akuzativ – používá se pro přímý předmět a odpovídá na otázku „Koho? Co?“
- Instrumentál – vyjadřuje způsob nebo prostředek a odpovídá na otázku „S kým? S čím?“
- Lokál – používá se s předložkami k vyjádření tématu, odpovídá na otázku „O kom? O čem?“ (Карпов, 2019, s. 21)

Typy skloňování

- První typ skloňování – zahrnuje slova mužského rodu končící na tvrdou souhlásku, měkký znak, -ů a také slova středního rodu zakončená koncovkou -o, -e, -ě.
- Druhý typ skloňování – zahrnuje slova mužského, ženského a obecného rodu, která končí na koncovku -a nebo -я.
- Třetí typ skloňování – zahrnuje slova ženského rodu s nulovou flexí a zakončením -ь a také deset slov středního rodu na -мя. (Sokolova, 2018, online)

Typy podstatných jmen

- Konkrétní – dělí se na 2 skupiny: obecná (patří sem názvy osob, zvířat, věci, například slova *teta, řeka, město*) a vlastní (jsou to pojmenování osob, věci, jako například *město Praha, řeka Vltava*).
- Abstraktní – označují názvy toho, co je nehmotné (*láska, hrdost...*).
- Látková – označují konkrétní materiál nebo látku (*víno, písek, med...*).
- Hromadná – označují více předmětů, které se považují za jeden celek (*lidstvo, dobytek...*).
- Pomnožná – označují zeměpisné názvy, párové orgány a předměty (*plíce, Čechy, šachy...*). (Карпов, 2019, s. 16)

1.6.2 Role nesklonných podstatných jmen v současném skloňování

Nesklonná podstatná jména se do ruského jazyka postupně převzala z jiných jazyků a do morfologie se adaptovala takovým způsobem, že se skloňovala jako ruská podstatná jména. Od 19. století se začaly používat obě varianty, přičemž hlavně autoři a literárně vzdělaní lidé skloňovali tato cizí slova podle zavedených pravidel. Nicméně, jak se tato slova postupně rozšířila a jejich významy se buď přetvářely, nebo nově vznikaly, nesklonnost se stala normou. Tato tendence byla posílena přílivem dalších cizích slov, ale také zkratk a složených slov. Příklady takových nesklonných podstatných jmen zahrnují *такси, меню, интервью, авокадо, кино, пианино, кило* a mnoho dalších. (Крысин, 2008, s. 228–229)

Ke konci 20. století došlo k významnému nárůstu počtu přejatých slov, což vedlo k obohacení ruské lexikální zásoby (např. o pojmy *ноу-хау, евро, киви, портфолио*,

уоу apod.). Tento proces byl usnadněn schopností ruského gramatického systému přizpůsobit se, což umožnilo efektivní začlenění těchto výrazů do morfologie. Nesklonnost těchto slov postupně přestala být považována za znak jejich cizího původu, čímž se nesklonná podstatná jména stala nedílnou součástí ruského jazykového systému. (Крысин, 2010, s. 256; Крысин, 2008, s. 229)

V důsledku toho představují nesklonná substantiva specifickou skupinu, která se odchyľuje od běžných skloňovacích paradigmat. Jejich zvláštní postavení má vliv na jejich vztah k obecné morfologické normě podstatných jmen, který je charakterizován několika klíčovými aspekty:

- Cizí původ – mnohé z těchto nesklonných podstatných jmen jsou převzaty z jiných jazyků, což přispívá k neschopnosti začlenění se do tradičního systému skloňování.
- Neměnný tvar – nesklonná podstatná jména si zachovávají stejný tvar ve všech pádech a číslech, a proto nevykazují morfologické změny jako skloňovaná slova.
- Morfologická integrace – i když tato nesklonná substantiva neposkytují jednotlivé pádové tvary, začleňují se do ruské syntaxe pomocí kontextu, aby vyjádřila pády (jakýkoliv pád je tak naznačen prostřednictvím předložek a slovosledem).
- Normativní přizpůsobení – jelikož nesklonná podstatná jména nesplňují tradiční normy skloňování, tak ruská gramatika poskytuje pravidla pro jejich správné používání a integraci, včetně například shody se slovesy nebo přídavnými jmény, která se mohou přizpůsobit rodem a číslem.

Tato skutečnost odráží schopnost jazyka přizpůsobit se, aniž by narušil svou morfologickou strukturu. Nesklonná podstatná jména jsou proto v současném ruském jazyce považována za spisovnou a přípustnou variantu. Běžně se vyskytují nejen v písemné a formální komunikaci, ale také v hovorové řeči. (Крысин, 2008, s. 230)

Příjmení končící na písmeno -o

V různých jazycích může být skloňování příjmení řešeno odlišně, avšak v ruském jazyce došlo k výraznému zjednodušení skloňovacích pravidel pro příjmení končící na písmeno -o. V minulosti se tato jména, jako například *Шевченко*, *Живаго*, *Лукашенко*, skloňovala podle běžných pravidel gramatiky. V současnosti však

oficiálně uznávaná norma stanovuje, že tato příjmení by se neměla skloňovat, i když ještě lze v některých případech najít starý tvar. (Крысин, 2008, s. 237)

Топонима končící na písmeno -o

Топонима už v době sovětského režimu kvůli různým zákazům, represím a cenzuře přestala být skloňována, což vychází z obavy z nesprávného použití gramatických tvarů. Tendence neskloňovat toponyma se především uplatňuje v ústním projevu v publicistickém stylu a v pracovní nebo hovorové řeči. To neplatí ale pro písemný projev, jelikož se zde nachází určitá gramatická pravidla, podle kterých se slova typu *Иваново, Бородино, Сараево*, což jsou slova končící na *-ово, -ёво, -ево, ино, ыно*, skloňují. Jak již bylo zmíněno, na používání těchto geografických názvů má vliv také věková skupina uživatelů jazyka: starší generace obvykle toponyma skloňuje, zatímco mladší dává přednost neskloňným tvarům. Obě varianty jsou nicméně považovány za správné. Existují však tři výjimky, v nichž je nutné použít neskloňnou podobu slov. Jsou to tyto:

- a) když se neshoduje rod zeměpisného názvu s obecným podstatným jménem – *в районе Люблино, из деревни Простоквашино, к деревне Белкино*,
- b) názvy menších osad vytvořené s pomocí obecných podstatných jmen, aby se předešlo záměně s městy, která nesou stejný název – *в городе Пушкин x в селе Пушкино, в городе Белов x в посёлке Белово*,
- c) když se jedná o názvy, která se shodují s vlastními jmény – *Лермонтов x Лермонтово, Пушкин x Пушкино*. (Граудина, 2001, s. 199–200)

1.6.3 Nulová flexe v druhém pádě množného čísla mužského rodu

Tato skupina zahrnuje hromadná podstatná jména, obecné názvy a měřitelné položky, u nichž se využívá výhradně tvar množného čísla, a jde o potenciální pomnožná podstatná jména. Termín „potenciální“ je použit v souvislosti s tím, že každé z těchto jmen má svůj odpovídající tvar i v jednotném čísle. Tato jména mají v množném čísle ve většině případů dubletní tvary, což jsou dvojice slov, které se liší pouze hláskově. (Граудина, 2001, s. 177)

Na základě určitých lexikálních příznaků se od sebe odlišují různé skupiny slov, které mají v množném čísle druhého pádu nulovou flexi. Jedná se o tato substantiva:

- a) Názvy osob podle národnosti a sociální skupiny – *цыган, турок, грузин, румын, балкар...*
- b) Názvy zeleniny, plodů a květin – *апельсин, помидор, фрукт, мандарин...*
 - V této skupině se nulový tvar používá převážně v ústním projevu a v písemném projevu s koncovkou *-ов*.
- c) Názvy jednotek měření – *килограмм, ампер, мегагерц, радион...*
 - V tomto případě se používá nulová flexe v ústním a písemném projevu, výjimku však tvoří názvy s koncovkou *-ов*.
- d) Názvy osob podle vojenských jednotek – *grenадер, гусар, партизан, кадет...*
- e) Názvy párových předmětů nebo předmětů, které se skládají ze dvou nebo více částí – *ботинок, носок, сапог, чулок, манжет...*
 - Zde se více vyskytují nulové tvary, tvary s koncovkou *-ов* též, ale v menším zastoupení.
- f) Pomnožná podstatná jména, která jsou pouze v množném čísle – *бубен, каникул, шахмат, косм...*

Z tohoto je patrné, že z hlediska morfologické normy nulová flexe nijak nenarušuje celistvost ruské gramatiky, jelikož pádový systém je natolik rozlišovací, že i absence koncovky si díky kontextu a sémantice zachovává jednoznačnost. Přítomnost nulové flexe je v těchto případech podle současných jazykových norem považována za standardní a správnou. (Крысин, 2008, s. 241–242; Граудина, 2001, s. 178–179)

1.7 Číslovky

1.7.1 Norma číslovek

V morfologii ruského jazyka číslovky představují kategorii, která se vyznačuje specifickými pravidly, co se týče jejich skloňování a použití ve větě. Různé typy číslovek se chovají gramaticky odlišně, přičemž níže je uvedeno jejich základní rozdělení.

Типы čísloveк

- Základní číslovky – tyto číslovky vyjadřují počet a zahrnují jednotky jako *один, два, три* (každá z těchto číslovek prochází skloňováním podle pádu a čísla, které určují jejich syntaktickou funkci ve větě).

- Řadové číslovky – tyto číslovky vyjadřují pořadí a jejich morfologická struktura odpovídá skloňování přídavných jmen (*первый, второй, третий*).
- Druhé číslovky – tyto číslovky se skloňují jako adjektiva v množném čísle a nemají kategorii rodu ani čísla (*двое, трое, четверо*).
- Neurčité číslovky – označují neurčitý počet předmětů nebo osob (*мало, много, сколько*) a kromě slova *мало* se skloňují například jako přídavné jméno *маленький* v množném čísle. (Карпов, 2019, s. 33–35)

Skloňování

- Základní číslovky – číslovka *один* mění tvar podle rodu, čísla a pádu, číslovky *два, три, четыре* se skloňují podle pádů, číslovky *пять* a vyšší se skloňují s koncovkou typickou pro měkký vzor.
 - Složené číslovky – u tohoto typu se skloňují všechny jednotlivé části číslovky.
- Řadové číslovky – všechny řadové číslovky se skloňují jako přídavná jména a jejich tvar se mění podle rodu, čísla a pádu podstatného jména, které je jejich řídicím členem.
- Druhé číslovky – nemají kategorii rodu ani čísla, ale skloňují se jako přídavná jména v množném čísle.
- Neurčité číslovky – *несколько, много, мало* se zpravidla neskloňují, avšak číslovka *сколько* se může objevit v různých pádech. (Sokolova, 2023, online)

1.7.2 Redukce skloňování v předložkových spojeních

V minulosti byla situace odlišná oproti současnému stavu, což odpovídá běžným jazykovým změnám. Mimoto jsou tomuto tématu věnována díla a různé texty na předložkovou kombinaci s *no*, kde dochází k určitému vývoji. Běžně se používá tvar ve třetím pádě – *no пяти человек, no семи килограмм, no шести раз*, ale postupně začaly vznikat nové tvary, konkrétně se začaly pojít s druhým a čtvrtým pádem. Používání číslovek v kombinaci s předložkou *no* s dativem se dlouhodobě vnímá za spisovnou normu, zatímco tvary v genitivu a akuzativu se objevují častěji v hovorové řeči. Z toho plyne, že použití těchto tvarů v genitivu a akuzativu je stále považováno za jev v procesu ustalování a adaptace, přičemž platí, že: (Виноградов, 1986, online; Крысин, 2008, s. 251)

- a) Tvar ve třetím pádě se dodržuje u číslovky *jedna* nebo u složených číslovek, které končí číslicí *jedna* – v těchto případech může být první číslovka ve třetím nebo čtvrtém pádě – *по двадцать одному рублю* *x* *по двадцати одному рублю, по одной собаке...*
- Tento tvar se také užívá při různých sportovních utkáních, kdy výsledek hry je vyrovnaný – *по двадцати, по шести, по семи...*
- b) Tvar čtvrtého pádu se vyskytuje u číslovek *dva, tři, čtyři* a dále též u číslovek *dvě stě, tři sta, čtyři sta* – *по два/три/четыре менеджера, по двести/триста/четыреста рублей*, u těchto číslovek není povoleno užívat třetí pád.
- c) Tvar druhého a taktéž čtvrtého pádu se využívá pro číslovky *pět* a výše, přičemž v současném ruském jazyce se více preferuje použití čtvrtého pádu – *по шестьдесят/шестьдесяти человек, по пять/пяти рублей, по сорок/сорока бумаг.* (Алексеев, 2015, s. 100–101; Крысин, 2008, s. 250)

1.7.3 Redukce ustálených spojení u číslovek

Řadové, složené a víceslovné číslovky vykazují různorodé morfologické rysy a specifické vlastnosti, a proto existují pravidla pro skloňování všech částí těchto slov podle pádů. V posledních letech přitom dochází v rámci těchto druhů číslovek ke změnám a redukci ustálených pravidel vztahujících se k nim. Tento jev je u těch číslovek, o nichž se pojednává níže, nejpatrnější v neformální konverzaci, kde nastává jakožto snaha zjednodušit komunikaci. Přestože se stále preferuje tradiční způsob skloňování, nově vytvořené tvary mohou časem vést ke změně jazykových norem, pokud se stanou široce přijímanými. Jedná se o příklad jazykového vývoje, kdy běžná komunikační praxe může ovlivnit formální jazykové normy. Stává se tak tehdy, pokud mluvčí nadále preferují tyto novotvary oproti těm zavedeným. Z tohoto hlediska je důležité sledovat, jak se tento jev bude vyvíjet a zda dojde k jeho oficiálnímu zakotvení v gramatických pravidlech. (Полякова, 2009, online)

Číslovka *sto*

Číslovka *sto* by se měla skloňovat dle zavedených morfologických kategorií, nicméně nově dochází k posunu v jejím užívání, kdy se tvar genitivu (druhého pádu) začíná ve značné míře aplikovat i v ostatních pádech, tedy vyjma nominativu. (*мне не надо*

ста собак, он думает о ста рублях). (Sokolova, 2023, online; Крысин, 2008, s. 251)

Složené číslovky

Za normálních okolností se obě části těchto číslovek skloňují podle stejného pádu, ale začaly se také objevovat dvě varianty (druhý a první pád), které nahrazují první část u těchto složených číslovek ve všech pádech kromě prvního. Druhá část dané číslovky se přitom skloňuje běžně podle příslušných pádů. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady: (Адамец, 1996, s. 119, Крысин, 2008, s. 252)

- Ukázka použití prvního pádu namísto druhého – *от пятьсот рублей, более шестьсот солдат, из семьсот крон...*
- V některých případech se prosazuje genitiv na úkor nominativu a mění se obě části složené číslovky – *двухсот/пятисот вторая стрелка* místo *двести/пятьсот вторая стрелка...*
- Příklad užití druhého pádu namísto šestého – *в двухсот километрах, в пятисот странах...* (Крысин, 2008, s. 253)

Víceslovné číslovky

V rámci víceslovných číslovek se skloňují všechny jejich části. V současném ruském jazyce se nicméně stále objevuje tendence ke zjednodušení pravidel skloňování, což naznačuje úsilí o formování nového myšlení. Tato snaha vyplývá z potřeby přizpůsobit „zastaralou“ morfologii novým potřebám jazyka. (Konečný, 2021, online)

Existuje několik situací, ve kterých dochází ke změnám ve skloňování těchto číslovek, a kdy naopak zůstávají neměnné. Víceslovná číslovka se neskloňuje, jestliže následuje po podstatném jménu (*ехать со скоростью двадцать шесть миль в час*). Ještě před 100 lety se tento příklad skloňoval, protože se pravidla vázala na mluvnické shody (*ехать со скоростью двадцати шести миль в час*). (Граудина, 2001, s. 349)

Pokud se víceslovná číslovka nachází před podstatným jménem, odvíjí se skloňování od toho, zda se jedná o písemný, nebo ústní projev:

- V písemném projevu je preferováno skloňování všech částí víceslovné číslovky – *с 6465 учителями – с шестью тысячами четырьмястами шестьюдесятью пятью учителями.*

- V ústním projevu je možné skloňovat dvě poslední slova nebo poslední slovo - *с 6465 учителями - с шесть тысяч четыреста шестьюдесятью пятью учителями.*
- V hovorové řeči se rozšířilo používat u víceslovných číslovek nesklonný tvar, tento jev přitom začíná v posledních letech pronikat i do určitých stylů písemného projevu – *по сто восемьдесят, по сто шестьдесят...*

Ve 21. století došlo k odklonění se od psaní víceslovných číslovek slovy ve prospěch vyjadřování jich ciferně. Slovy se píše už pouze ve školách, příležitostně v novinách a též v uměleckém stylu. (Граудина, 2001, s. 350)

Základní číslovky

U této skupiny číslovek je také patrný sklon používat je v nesklonné podobě, přičemž na úkor ostatních pádů se uplatňuje nominativ:

- Příklad užití nominativu namísto instrumentálu – *между пятьдесят шесть и пятьдесят восемь крон, между семь и девять месяцев...*
- Příklad užití nominativu namísto genitivu – *до девять тысяч, более шесть тысяч крон, без восемнадцать, в течение семнадцать лет...* (Никольская, 2023, s. 87, Крысин, 2008, s. 256)

1.8 Přídavná jména

1.8.1 Norma přídavných jmen

V morfologii ruského jazyka hrají přídavná jména klíčovou roli, jelikož umožňují přesné vyjádření vlastností, vztahů a charakteristik podstatných jmen. Přídavná jména se řídí pevnými gramatickými pravidly a mění se podle rodu, čísla a pádu, kde vždy musí být ve shodě s podstatným jménem, které modifikují. (Sokolova, 2018, online)

Типы прилагательных

- Kvalitativní adjektiva – označují vlastnost předmětu, osoby nebo věci a mohou se stupňovat a tvořit jmenné i plné tvary.
- Vztahová adjektiva – označují vlastnost předmětu (osoby) nepřímou, což znamená, že je vnímána skrze jeho vztah k jiným předmětům. Zároveň tvoří pouze plné tvary a nedají se stupňovat.

- Přivlastňovací adjektiva – označují příslušnost k osobě nebo zvířeti a odpovídají na otázku „Čí?“. Mimoto také tvoří pouze plné tvary a nedají se stupňovat. (Карпов, 2019, s. 27)

Kategorie rodu

- Ženský rod – typické koncovky jsou *-ая, -ья* (*старая, синяя*).
- Mužský rod – typické koncovky jsou *-ый, -ий* (*старый, синий*).
- Střední rod – typické koncovky jsou *-ое, -ее* (*старое, синее*).

Kategorie čísla

- Jednotné číslo – koncovky se rozlišují podle rodu slova, s nímž jsou ve shodě.
- Množné číslo – ve všech rodech se uplatňují koncovky *-ые, -ие* (*старые, синие*).

Kategorie pádu

Přídavná jména se skloňují podle šesti pádů (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, instrumentál, lokál), jako tomu je u podstatných jmen. (Карпов, 2019, s. 26)

Jmenné tvary kvalitativních adjektiv

V současném ruském jazyce jsou jmenné tvary tvořeny pouze z kvalitativních adjektiv plných tvarů a obecně nejsou skloňovány podle pádů. Mění se však v čísle a rodě (jen v jednotném čísle). Jmenné tvary jsou obvykle použity ke zdůraznění dočasného stavu nebo vlastnosti podmětu ve větě, čímž se liší od tvarů plných. Například ve větě „*Он счастлив.*“ se používá jmenný tvar *счастлив*, čímž se naznačuje aktuální emocionální stav. (Sokolova, 2018, online)

Stupňování adjektiv

Kvalitativní přídavná jména se mohou stupňovat a jsou rozdělena do tří skupin: pozitivní stupeň, komparativ a superlativ.

- Pozitivní stupeň – 1. stupeň a základní tvar přídavných jmen (*счастливый, здоровый*).
- Komparativ – 2. stupeň, který označuje nestálou vlastnost předmětu (osoby), jež se projevuje více nebo méně než u jiného předmětu (osoby). Může tvořit jednoduchý tvar – *счастливее* nebo tvar složený – *более счастливый*.

- Superlativ – 3. stupeň, který označuje nestálou vlastnost předmětu (osoby), jež se projevuje nejvíce nebo nejméně než u jiného předmětu (osoby). Může tvořit jednoduchý tvar – *счастливейший* nebo tvar složený *самый счастливый/наиболее счастливый*. (Карпов, 2019, s. 30–31)

1.8.2 Změny ve tvarech přídavných jmen

Změny v morfologických tvarech některých skupin přídavných jmen jsou výsledkem rostoucího analytismu, který přispívá k nárůstu a vzniku nových tvarů slov. Tyto nové tvary se poté postupně začleňují do samotného morfologického systému a současného ruského jazyka. V důsledku toho vzniká potřeba roztrdit tyto tvary do jednotlivých tříd. (Валгина, 2003, s. 181)

Jmenné tvary přídavných jmen mužského rodu končící na *-енный*

V rámci nich dochází ke sporu mezi použitím jmenných tvarů se zakončením na *-ен* nebo *-енен*. Co se týče normy, tvar zakončený na *-ен* (*естествен*) je běžnější a v současném ruském jazyce považován za spisovný. V hovorové řeči, i ve většině písemných projevech, je preferován tvar zakončený na *-ен* pro jeho jednoduchost a přirozenost. Naopak tvar zakončený na *-енен* (*естественен*) se vyskytuje méně často, ale je akceptován a může být zvolen v textech s vyšší stylistickou náročností nebo ve specifických literárních dílech. (Граудина, 2001, s. 318)

Tvary komparativu přídavných jmen se sufixy *-ее* a *-ше*

Obě varianty, tedy *-ее* a *-ше*, se uplatňují v rámci jednoho slova pouze v pěti případech, a to – *далее/дальше*, *ранее/раньше*, *менее/меньше*, *более/больше*, *позднее/позже*. Jelikož jsou oba tvary považovány za normativně správné a součástí spisovné ruštiny, jejich výběr závisí na stylistice, kdy varianta s *-ее* se objevuje v uměleckém stylu, přičemž varianta s *-ше* se považuje za neutrální. Na druhou stranu existují i jiná slova, kde se aplikují obě varianty (*здоровее/здоровше*, *длиннее/длиньше*), ta se ale objevují v nespisovném mluveném projevu. Zatímco tvar se sufixem *-ее* je neutrální, tvar se sufixem *-ше* se ani nezapočítává do gramatického systému, jelikož se považuje za nesprávný. (Скворцов, 2009, s. 156–158; Sokolova, 2018, online)

Tvary superlativu (elativu) přídavných jmen

V současném ruském jazyce se rozlišují dva významy třetího stupně – superlativ a elativ (absolutní superlativ). Liší se tím, že superlativ vyžaduje předložku (*из, за, перед*), aby specifikoval vztah k určité skupině (*Владимир je nejchytřejší ze všech lidí.*). Na druhou stranu elativ předložku nevyžaduje a nevztahuje se k žádným skupinám, předmětům ani osobám (*Владимир je nejchytřejší.*). Z tohoto důvodu se elativ začíná využívat ve větší míře, protože se tolik nevztahuje na kontextuální prostředky. (Sokolova, 2018, online)

V současném ruském jazyce se aplikují tři tvary superlativu – *наиболее, самый* a tvar končící na *-айший/-ейший/-ший*. Všechny tři varianty jsou gramaticky správné a jsou součástí spisovného jazyka. Jejich užívání závisí na kontextu a stylu daného projevu. Co se týče jejich užití, platí, že:

- Tvar *самый* + přídavné jméno v prvním stupni – tento tvar bývá stylisticky neutrální a ze všech tří je nejvíce využíván (*самый богатый, самый строгий*).
- Tvar *наиболее* + přídavné jméno v prvním stupni – toto spojení se nejvíce užívá ve formálním stylu a je na druhém místě uplatnění (*наиболее богатый, наиболее крупный*).
- Tvar slova končící na *-айший/-ейший/-ший* – uplatňuje se ze všech zmíněných tvarů nejméně (*новейший, широчайший*).

V ruštině existují ještě dvě skupiny, které fungují jako prostředek k vyjádření třetího stupně přídavných jmen (superlativu) a jsou zastoupeny převážně v hovorové řeči. Jedná se o:

- Slova s prefixem *наи-* – *наивысший, наилучший*...
- Slovo *самый* + přídavné jméno v superlativu, přičemž po sloučení nabývají tyto výrazy trochu jiného významu – *самый новейший, самый крупнейший*... (Виноградов, 1986, online)

Tvary komparativu přídavných jmen se sufiky *-ee* a *-ей*

Obě tyto varianty se aplikují v jiných případech, přičemž na jejich použití mají vliv tyto faktory a gramatické prostředky:

- a) Jestliže se jedná o přídavné jméno s jednoslabičným kořenem, upřednostňuje se varianta *-ee* (*живее, рыжее*).
- b) Pokud má adjektivum víceslabičný kořen, píše se sufix *-ей* (*холодней*).
- c) Pokud nemá přídavné jméno přízvuk na sufixu, píše se sufix *-ей* (*просторней*).
- d) V opačném případě, kdy přídavné jméno má přízvuk na sufixu, uplatňuje se sufix *-ee* (*смелее, сильнее*).

Tyto tvary se liší především stylisticky, neboť tvary zakončené na sufix *-ee* se považují za neutrální a upřednostňují se ve všech stylech. Na druhé straně přestože sufix *-ей* není tak rozšířený jako sufix *-ee*, je stále považován za gramaticky správný, ale jeho výskyt je poměrně vzácný. (Граудина, 2001, s. 329)

Praktická část

Praktická část bakalářské práce prezentuje výsledky analýzy, interpretuje zjištění, porovnává údaje a vyvozuje závěry. Cílem metody analýzy je posoudit míru realizace normativních výrazů a těch, které vycházejí z aktivních morfologických procesů v ústním a písemném projevu. V této části se také provádí porovnání vybraných vět s cílem zjistit, jakým způsobem ovlivňují morfologické procesy současnou podobu ruského jazyka a jaký dopad mají na současné gramatické normy.

Věty jsou shromážděny z různých časových období a pracuje se s analýzou mnoha odlišných, převážně novinových článků a televizních projevů.

2.1 Analýza novinových článků

2.1.1 Rozbor mužského rodu

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2019	1.	Принцеса закончила факультет кибернетики и математики МГУ им. М.В.Ломоносова, стала работать в Гидрометцентре инженером ЭВМ.
2013	2.	,которую придумала Джоанна Берзовска, профессор Университа Конкордия в Монреале.
2013	3.	Австрийский физик и радиохимик Лиза Мейтнер родилась 7 ноября 1878 года в Вене.
2024	4.	По мнению врача-педиатра Светланы Овчинниковой, детям очень важно рассказать о вреде энергетиков сразу, чтобы они понимали — пользы в напитке совсем нет.

V ruském jazyce se mužský rod často používá jako neutrální tvar pro označení obou pohlaví, což je znakem tradiční jazykové normy. V posledních letech se však zvýšila tendence k používání ženských tvarů, zejména v kontextu genderové rovnosti.

Věta 1–4

Mužský rod často funguje jako neutrální tvar, který se v případě profesionálních označení užívá k odlišení obou pohlaví. To je patrné u výrazů jako *инженер*, *профессор*, *физик*, *радиохимик*, *врач-педиатр*, které se používají jak k označení mužů, tak žen. V moderní společnosti se zvyšuje povědomí o genderové rovnosti, což vede ke snaze o větší zahrnutí ženských tvarů do jazyka. Tato tendence se projevuje v akademických či profesionálně zaměřených publikacích, kde se prosazují ženské tvary (*инженерка*, *профессорка*) v reakci na jazykové normy.

V závislosti na médiu a žánru se frekvence použití mužských tvarů pro vyjádření ženského pohlaví může lišit. Pokud se jedná o noviny, jako tomu je v tomto případě, často se dodržují formální jazykové normy, přičemž tato sdělení mohou postrádat genderově citlivé výrazy, jestliže se nejedná o kontext, který tento způsob vyjadřování jednoznačně vyžaduje.

Tradiční gramatická pravidla, která ve většině projevů stále přetrvávají, mohou určovat případy, v nichž se upřednostňuje použití mužských tvarů. Jak už bylo výše

uvedeno, změny v jazykových normách závisí na generaci, vzdělání a také na individuálních preferencích mluvčích.

Celkově lze říci, že pohled na vztah mužského rodu používaného k vyjádření ženského pohlaví v ruském jazyce reflektuje debatu o genderových identitách a jazykové reprezentaci. Na základě těchto okolností se jazyk postupně vyvíjí a přizpůsobuje novým podmínkám. Období, ze kterého byly dané věty vzaty, má také významný vliv na jazykové normy a užití mužského rodu pro označení ženského pohlaví.

2.1.2 Rozbor množného čísla

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2009	5.	А последнее наиболее актуально для Северного Каспия в связи с началом нефтегазозаботок в казахском и российском секторах моря.
2009	6.	Чтобы привлечь молодёжь , всколыхнуть людей, чтобы они задумались зачем поставили?
2019	7.	Резонансный эпизод 2006 года, когда в Грузии была задержана группа офицеров ГРУ, уже никто не помнит, за исключением нескольких тысяч грузин , депортированных из РФ в ответ на то задержание.
2012	8.	Каждый вагон обойдётся бюджету в 500 тысяч гривен (сюда входят также доставка, таможенные формальности охрана груза в пути).

Uvedené věty se zaměřují na morfologické rysy různých podstatných jmen v ruském jazyce, včetně slova *нефтегазозаботок*, které reprezentuje možnosti jednotného a množného čísla, a výrazu *молодёжь*, jenž jako abstraktní pojem nenabízí množné číslo. Dále se zmiňují slova *грузин* a *формальности* a jak forma projevu ovlivňuje jejich užití. Celkově popis ukazuje, jak různé kategorie podstatných jmen odrážejí jazykové normy a rozvoj v současném ruském jazyce.

Věta 5–6

V tomto případě lze pozorovat, že výraz *нефтегазозаботок* může být použit v singuláru a je ho možné skloňovat, zatímco slovo *молодёжь* jako *singularia tantum* neumožňuje vznik množného čísla a zůstává v tomto tvaru bez ohledu na kontext. Tento jev svědčí o tom, že některá abstraktní substantiva mají specifické morfologické charakteristiky, jež nezahrnují plurál. Slovo *молодёжь* je stylisticky neutrální, tudíž

se používá ve všech stylech ústního a písemného projevu. Termín *нефтегазоразработок* se užívá běžně v odborné a technické terminologii, přičemž častěji se vyskytuje v množném čísle. Obě tato slova tedy splňují požadavky normativního jazyka, respektují gramatická pravidla a jsou odpovídajícími prostředky k vyjádření přesných pojmů ve formální komunikaci.

Věta 7–8

Slovo *грузин* vyhovuje morfologickým pravidlům ruského jazyka, přičemž jeho skloňování podle druhého pádu s nulovou flexí respektuje standardní gramatické normy. U této skupiny slov se někdy vyskytují dubletní tvary, ale v tomto případě nikoliv. Co se týče slova *формальности*, v běžné komunikaci a v mnoha kontextech se preferuje tvar jednotného čísla *формальность*. Tvar v množném čísle je sice gramaticky správný, nicméně v praxi bývá frekvence jeho výskytu ve srovnání s použitím tvarů jednotného čísla nižší. Tento jev odráží jazykovou variabilitu, která má vliv na užívání různých tvarů v každodenní komunikaci.

Tištěná média jako noviny se řídí jazykovými normami a kladou důraz na jazykovou preciznost, což znamená, že slova jako *грузин* a *формальности* v nich budou použity v souladu s pravidly.

2.1.3 Rozbor mužského rodu 2

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2011	9.	Наш город в состязании представляют сразу три участника: водители третьего класса Роман Резник и Андрей Янковский, а также водитель второго класса Ольга Ломоносова.
2011	10.	Кроме того, у меня мама долго работала водителем троллейбуса, так что я последовала по её стопам.
2024	11.	Елена Титова — директор Всероссийского музея декоративного искусства.
2024	12.	Баранов Игорь Иванович, д. м. н., профессор , заведующий отделом научно-образовательных программ ФГБУ «НМИЦ АГП им. В.И. Кулакова» Минздрава России, вице-президент РОАГ, г. Москва.

Výrazy jako *водитель*, *директор*, *профессор*, v nichž se uplatňují mužské tvary, představují tradiční způsob označování profesí, přičemž v písemném projevu se jejich

užití převážně řídí normativními gramatickými pravidly. Naopak v ústní komunikaci může být jejich užití flexibilnější, objevuje se větší prostor pro experimentaci a případné začleňování ženských tvarů.

Věta 9–12

Slova *водитель* a *водителем* se tradičně vztahují na muže, avšak mohou též zahrnovat ženy, pokud se o nich hovoří v kontextu profesní identifikace. Jak už bylo uvedeno výše, v moderním světě se objevuje snaha o větší otevřenost při označování profesí, avšak mužský rod stále dominuje.

Ve větě 11 je výraz *директор* použit pro vyjádření ženského pohlaví, přičemž se k němu vážou ještě další dva tvary ženského rodu, a to *директорша* a *директриса*, které se zatím vyskytují hlavně v ústním projevu.

Slovo *профессор* opět reprezentuje mužský rod, a ačkoli existuje ženská varianta *профессорша*, není běžně používána a výskyt tohoto tvaru je minimální.

Tato slova dokazují, že výskyt tvarů mužského rodu v názvech profesí se v ruském jazyce považuje za normu a že tyto tvary se používají k označení obou pohlaví. V novinových článcích, které se zaměřují na přesnost a formálnost, je běžné zachovávat standardní gramatická pravidla, což se projevuje v používání tvarů mužského rodu pro označení zmíněných profesí.

Vzhledem k výše uvedenému lze říci, že používání slov *водитель*, *директор* a *профессор* v novinových článcích i dalších typech textů je silně ovlivněno formou projevu, žánrem a typem média.

2.1.4 Rozbor gramatického čísla

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2019	13.	Новые подходы к лечению зависимостей.
2019	14.	Однако получение зерна пшеницы с высоким содержанием клейковины остается пока острой проблемой.
2024	15.	Однако его польза в этом напитке весьма спорна, так как человеческий организм сам вырабатывает это вещество, а еще получает его из таких продуктов, как рыба, мяса и яйца.
2006	16.	В статье рассматриваются ядовитые и горючие активные газы , наиболее опасные для жизнедеятельности человека.

Uvedené výpovědi znázorňují gramatické užití podstatných jmen v ruském jazyce, konkrétně jejich tvarování v jednotném i množném čísle. Slova *подходы* a *газы* jsou vyjádřena v množném čísle, zatímco výrazy *пшеницы* a *мяса* představují genitivní tvary v jednotném čísle. Použití těchto tvarů v textu souvisí se specifickými významy, které jsou vyjadřovány v různých kontextech.

Věta 13–16

Tvary těchto podstatných jmen, ať už v množném, nebo jednotném čísle, se vztahují k obecným morfologickým normám a pravidlům ruského jazyka. Zatímco se slova *подходы* a *газы* objevují v plurálu, výrazy *пшеницы* a *мяса* demonstrují správnou aplikaci genitivních tvarů v jednotném čísle. I když se abstraktní a látková podstatná jména používají v jednotném čísle ve větší míře, lze se s nimi setkat i v množném, jelikož se v současnosti začínají vyskytovat ve velkém množství.

Jak už bylo zmíněno, v tištěných médiích se dodržují profesionální a přísná pravidla, což se projevuje i v analyzovaných větách. Jaký tvar se v textu uplatní, tedy záleží na preferenci novináře a kontextu.

Období, ze kterého jsou dané věty vzaty, může mít určitý vliv na volbu jednotného či množného čísla. Mimoto mohou kupříkladu změny v průmyslu, společnosti či technologii vést k potřebě častějšího používání určitých pojmů buď v jednotném, nebo množném čísle. Například při diskusích o nových přístupech může narůstat

potřeba používat plurál, zatímco v jiných kontextech může být důraz kladen na jednotnost, což by upřednostňovalo užití jednotného čísla.

2.1.5 Rozbor změn v pádech

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
1991	17.	Существующее положение позволило увеличить только норму отпуска крупы – до 400 граммов .
2002	18.	А ещё на республиканских соревнованиях я стал впервые чемпионом Кыргызстана в весовой категории до 32 килограммов .
2021	19.	Зеленые сорта яблок очищают печень от шлаков, а калий и магний в их составе необходимы для поддержания правильной работы органа.
2024	20.	Аллергологи порекомендовали съесть не более трех мандаринов в день.

Věty se zaměřují na konkrétní příklady skloňování v ruském jazyce, přičemž dané věty obsahují podstatná jména tvořená různými gramatickými strukturami. První a druhá věta se zaměřují na číslovky a jejich použití v genitivním pádě, přičemž výrazy *граммов* a *килограммов* ukazují na skloňování podstatných jmen. Ve třetí a čtvrté větě se uvádí slova *яблок* a *мандаринов* ve druhém pádě, která představují správné použití nulové flexe a zakončení na koncovku *-ов*.

Věta 17–18

V ruském jazyce číslovky jako *400* a *32* vyžadují, aby podstatná jména, která po nich následují, byla ve tvaru genitivu. Jedná se o typickou konstrukci, kdy množství či počet určuje podobu pádu následujícího podstatného jména. Slova *граммов* a *килограммов* jsou obě v druhém pádě.

V běžné konverzaci nebo v méně formálních textech se častěji používají tvary *до 400 грамм*, *до 32 килограмм*, což je považováno za akceptovatelné a běžné. Takové zjednodušení činí vyjadřování plynulejší a kratší. Nulová flexe se může uplatnit tehdy, kdy není nezbytně nutné zdůrazňovat gramatické pády. Ačkoliv tvary *граммов* a *килограммов* se v gramatice pokládají za normativní a správné, nulovou flexi je možné považovat jako variantu, která usnadňuje komunikaci.

V novinových člancích se klade důraz na dodržování standardních gramatických pravidel a formální užívání terminologie, což zahrnuje použití správných morfologických tvarů. Uvedená slova *граммов* a *килограммов* se upřednostňují ve formálních textech, kde je důležitá přesnost a kvalita článků.

Co se týče složené číslovky 400 a víceslovné číslovky 32, jde o normativní výrazy, jelikož se všechny části číslovky skloňují podle příslušného pádu. V tomto konkrétním případě se jedná o skloňování ve druhém pádě, které je v souladu s ruskými gramatickými normami a pravidly. V současnosti může dojít i k záměně pádů, ale ve formálním textu není na experimentování prostor.

Věta 19–20

V tomto kontextu odrážejí slova *яблок* a *мандаринов* různé morfologické normy a strukturu ruského jazyka. Zatímco výraz *яблок* je ukázkou použití nulové flexe ve druhém pádě plurálu, ve slově *мандаринов* se objevuje zakončení na koncovku *-ов*, což představuje standardní příklady gramatického skloňování. Tento rozdíl představuje flexibilitu morfologie ruského jazyka a způsob, jakým se podstatná jména vyskytují v různých kontextech.

Žánr, forma projevu a typ média značně přispívají k určení toho, jak jsou tato slova uplatňována a jaké morfologické tvary se upřednostňují. V novinových člancích převažují ty, které jsou ve větě 19 a 20. Naopak v hovorové řeči se může vyskytnout slovo *яблоков* se zakončením na koncovku *-ов* a *мандарин* s nulovou flexí.

2.1.6 Rozbor nesklonných podstatných jmen

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2020	21.	Как может увеличить поток посетителей, например музей Есенина в Константиново?
2018	22.	Открытое первенство города Ош о Ошской области по всемирному таэквондо.
2022	23.	По словам нутрициолога Галины Агеенковой, наиболее полезны те фрукты, в которых мало фруктозы — яблоки, груши, сливы, киви, лимоны, грейпфруты, ананасы, авокадо.
2009	24.	Слово палетот могло быть заимствовано только из письменного языка, пальто — только из устного, т. е. при непосредственном контакте.

Uvedené věty se zaměřují na specifická slova v ruském jazyce, jako jsou *Константиново*, *таэквондо*, *авокадо*, *пальто*, a jejich používání v kontextu novinových článků. Daná slova poukazují na to, jak se cizí výrazy začleňují do ruského jazyka, v rámci něž fungují jako nesklonná podstatná jména a přizpůsobují se jazykovým normám.

Věta 21

Slovo *Константиново* je příkladem nesklonného podstatného jména (toponyma), které se používá ve tvaru, jenž neodráží běžné skloňovací vzory. Když je výraz *Константиново* skloňován, představuje tvar, který je v souladu s gramatickými normami ruského jazyka. Pokud se slovo *Константиново* používá jako nesklonné podstatné jméno, je tento způsob užití také akceptován, přičemž ve formální komunikaci se objevuje častěji než skloňovaný tvar.

Obě varianty použití jsou tedy normativní. Podle kontextu a stylu komunikace se může upřednostňovat první nebo druhá varianta.

Věta 22–24

Jak slova *таэквондо*, *авокадо*, *пальто*, tak i jiné přejaté výrazy z cizího jazyka dokládají schopnost jazyka začlenit tato slova do jazykového systému a přizpůsobit je svým gramatickým normám. Jako nesklonná podstatná jména se stávají součástí morfologického systému, aniž by se podrobovala tradičním pravidlům flexe.

V rámci tohoto typu jmen nejsou známy žádné případy, kdy by se tyto výrazy skloňovaly. Tato slova jsou stylisticky neutrální a využívají se v ústním a písemném projevu ve všech stylech. Z tohoto pohledu tedy dochází k nárůstu nesklonných podstatných jmen, díky nimž se jazyk a gramatické normy mění a zdokonalují.

2.1.7 Rozbor změn v nominativu

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2019	25.	Трое взрослых сыновей обзавелись собственными семьями и улетели из родного гнезда.
2023	26.	Сыны отечества
2021	27.	Между прочим, из-за подобных требований многие учителя вообще предпочли уйти из школы и заняться репетиторством.
2024	28.	Учители и их мучители. Эксперты обсуждают, как защитить педагогов от травли.

Zaměření na slova *сыновей* a *сыны* v uvedených větách umožňuje analyzovat jejich morfológické vlastnosti a vztah ke gramatickým normám ruského jazyka, přičemž obě podstatná jména odkazují na stejné téma – syny. Slova *учителя* a *учители* ve větách 27–28 představují různé variety podstatného jména, které mohou v závislosti na kontextu vyjadřovat lehce odlišné významy.

Věta 25–26

Obě slova, *сыновей* a *сыны*, odkazují na jazykové normy ruského jazyka a ukazují na skloňování podstatných jmen. Výraz *сыновей* zdůrazňuje specifické vztahy a odkazuje na „tři dospělé syny“, zatímco slovo *сыны* pojímá syny jako skupinu, v odkazu na patriotismus.

V obou případech se nejedná o nový proces v morfologii, ale o zavedené a normativní tvary používané v ruském jazyce. Jak slovo *сыновей*, tak *сыны* splňují standardní gramatická pravidla a jsou začleněna do jazykového systému.

Mimoto uplatnění těchto slov v textu záleží na kontextu a stylistice. I když jsou tyto výrazy čerpány z novinových článků, tak se tam vyskytují oba tvary, což značí, že důraz na správnost a volba prostředků se odvíjí od kontextu.

Věta 27–28

Tvar *учителя* je formálně přijímán a široce používán v běžné řeči, literatuře, při popisu profesí a funguje jako standardní podoba pro označení více učitelů. Výraz

учители je také tvarem množného čísla, ale vyskytuje se méně často a někdy má poetické zabarvení. V některých kontextech může sloužit k odlišení určitých skupin učitelů nebo být zamýšlen jako stylistické rozhodnutí.

V novinových článcích je obvykle upřednostňován tvar *учителя*, který zajišťuje srozumitelnost a jazykovou správnost sdělení. Tento tvar je běžně používán a v rámci formálního a informativního sdělení považován za neutrální.

Nicméně oba tvary jsou normativní a jejich použití může záviset na kontextu, účelu sdělení a osobním stylu mluvčího či pisatele. Přestože tvar *учителя* se v komunikaci uplatňuje častěji, i tvar *учители* má své místo v ruském jazyce a může být použit k dosažení určitého stylistického nebo emocionálního efektu.

2.1.8 Rozbor superlativu přídavného jména

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2020	29.	Как ни странно, больше всего пострадали самые успешные , которые научились хорошо зарабатывать.
1996	30.	В тот самый сладкий миг сдает предсердье или печенька.
1996	31.	После того как Крым на многие века стал одним из вернейших сателлитов Турции, его политическими и военными противниками оказываются Речь Посполитая и Россия.
1930	32.	Наоборот, он требовал высочайшей квалификации и качества.

V analyzovaných větách se slova *самые успешные*, *самый сладкий*, *вернейших* a *высочайшей* vztahují k různým superlativním tvarům přídavných jmen. Tyto tvary vyobrazují specifické morfologické vlastnosti superlativu, jejich vztah ke gramatické normě a ukazují, jaký dopad má doba na užívání těchto tvarů.

Věta 29–30

Tyto výrazy představují jeden ze tří superlativních tvarů přídavného jména *сладкий* a *успешный*. Stejně jako spojení *самые успешные* je i *самый сладкий* široce uznáváno jako gramaticky správné, a to ve všech kontextech, včetně těch formálních a neformálních.

Oba superlativní tvary *самые успешные* a *самый сладкий* v těchto větách znázorňují, jak se přídavná jména v ruském jazyce mění podle pádů, čísla a rodu, zatímco současně vyjadřují nejvyšší míru vlastnosti.

Tyto výrazy, které jsou z roku 2020 a 1996, se řídí současnými normami. Vzhledem k tomu, že se tento tvar pokládá za neutrální a používá se nejčastěji, se s ním lze setkat ve všech stylech ústního a písemného projevu.

Věta 31–32

Obě slova *вернейших* a *высочайшей* reprezentují superlativní tvary přídavných jmen v ruském jazyce. Tyto superlativy vyjadřují absolutní vlastnosti a odlišují se od ostatních stupňů přídavných jmen tím, že zdůrazňují maximální míru určitých kvalit. Jejich použití ukazuje, jak lze pomocí morfologické struktury v rámci textu vyjádřit specifické významy.

I když jsou tyto tvary superlativu z hlediska gramatiky přípustné a spisovné varianty, v současnosti se pokládají za méně formální, a proto se s nimi lze nejčastěji setkat ve starších publikacích. Vzhledem k tomu, že výňatky pocházejí z roku 1996 a 1930, tak předešlý výrok potvrzují. Nicméně je možné tyto tvary nadále používat v písemných dokumentech, novinách, odborných textech a literatuře, přičemž pro tyto účely se zpravidla užívá tvar *самый* s přídavným jménem prvního stupně.

2.1.9 Rozbor komparativu a superlativu

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2024	33.	Не в силах остановиться, он листает блокнот всё дальше и дальше , перечитывая и возвращаясь к тому, что давно уже из простых путевых заметок превратилось...
1996	34.	Достигнув наконец леса, Пенкин заметил, что охранник за кустом не остановил, а значит, узнал его — Пенкин посещал тетку часто — и, следуя далее по тропе, остановился внезапно.
1935	35.	В известной мере характерна в этом отношении и постановка — одна, впрочем, из слабейших — Демона
1996	36.	Но политический донос всегда был наиважнейшим .

Ve větách 33 a 34 lze analyzovat uplatnění slov *дальше* a *далее*, přičemž obě slova slouží jako komparativní tvary přídavného jména *далёкий*. Věty obsahující superlativní tvary přídavných jmen *слабейших* a *наиважнейшим* představují použití těchto variant v kontextu.

Věta 33–34

Obě slova *дальше* a *далее* v ruském jazyce odrážejí morfologické normy a jsou dokladem toho, jak se komparativní tvary přídavného jména *далёкий* adaptují. Oba tvary vyjadřují podobné sémantické významy, přičemž jejich použití závisí na stylistických preferencích pisatele. Tato slova ukazují, jakou má jazyk morfologickou variabilitu.

Oba tvary z příložených výňatků pocházejí z novinových článků, kde se klade důraz na formulaci a správnost sdělení. Použití výrazů *дальше* a *далее* se obvykle řídí stylem a kontextem, přičemž slovo *далее* se spíše upřednostňuje ve formálním a uměleckém textu. Naopak výraz *дальше* se považuje za stylisticky neutrální a používá se tam, kde je vyžadována jednoduchost a srozumitelnost.

Věta 35

Jak už bylo uvedeno výše, tvary superlativu přídavného jména, jako je tvar *слабейших* patří mezi spisovné a přípustné varianty, které se vyskytují hlavně ve starších textech. Jelikož byl novinový článek, z nějž věta 35 pochází, vydán v roce 1935, potvrzuje to výše zmíněnou hypotézu a vymezuje postavení tohoto tvaru v současném ruském jazyce.

V tomto ohledu, doba, ve které byly články napsány, zásadně ovlivňuje užití jednoduchého tvaru superlativu.

Věta 36

Tento typ superlativu se liší od běžného tvaru, jelikož předpona *наи-* posiluje jeho význam a naznačuje, že daná vlastnost dosahuje nejvyšší možné míry. Tímto způsobem se *наиважнейшим* stává mnohem silnějším a zdůrazňuje absolutní charakter vlastnosti. Tento typ představuje v ruském jazyce normativní tvar a považuje se za gramaticky správný superlativ, jehož použití je běžné v literárních a formálních publikacích.

Z analýzy vět 29–36 a morfologických procesů, které byly popsány v teoretické části, lze předpokládat, že se pravidla pro tyto tvary v budoucnosti zjednoduší. Superlativy přídavných jmen se primárně vyjadřují pomocí tvaru *самый* v kombinaci s přídavným jménem prvního stupně, což může vést k postupnému vytlačení ostatních tvarů, které se tak mohou stát zastaralými a méně užívanými v ústním a písemném projevu. V případě komparativních přídavných jmen by mohlo dojít ke zjednodušení ve smyslu, že tvary se zakončením na sufix *-ше* a *-ее* se začnou uplatňovat u většiny přídavných jmen, a nikoliv pouze u pěti párů.

2.1.10 Rozbor ustálených spojení u číslovek

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2017	37.	100-летний юбилей революции вызвал вал ее оценок, часто оторванных от исторических фактов
2022	38.	Доживем до 100
1993	39.	Маршрут возвращается на улицу журналистов и заканчивается на Косиора – всего семь километров 900 метров, а ещё 23 остановки, более семидесяти опор.
1959	40.	Регистрация делегатов в том же помещении с 9 часов утра.

Analýza výrazů *100-летний* a *до 100* ve zmíněných větách se zaměřuje na jejich morfologické vlastnosti a vztah k jazykovým normám v ruském jazyce, přičemž tato slova představují různá použití číslovek. Příklady *более семидесяти* a *с 9 часов* pak znázorňují standardní využití těchto číslovek.

Věta 37–38

Výrazy *100-летний* a *до 100* ukazují, jakým způsobem se číslovky v ruském jazyce využívají k formulování specifických významů a vztahů. Pomocí standardní morfologické normy umožňují tato slova jasně a přesně vyjadřovat číselné informace v jakémkoliv kontextu.

V novinových článcích je běžné zachovávat standardní gramatická pravidla. Výrazy jako *100-летний* a *до 100* jsou používány jakožto standardní morfologické

konstrukce. Písemná forma vyžaduje dodržování normativního vyjadřování, kvůli čemuž se číslovky uplatňují ve svých příslušných pádech a nedochází k žádnému porušení ustáleného spojení.

Věta 39–40

Oba výrazy, *более семидесяти* a *с 9 часов*, taktéž odpovídají morfologickým normám ruského jazyka, jelikož se všechny části číslovek skloňují odpovídajícím způsobem s ohledem na příslušný pád. V tomto případě se jedná o genitiv.

Z vět 37–40 vyplývá, že ustálené normy v ruském jazyce nadále přetrvávají a v novinových článcích se dosud nemění, jelikož zkoumané věty pocházejí z období let 1959–2022. Lze tedy soudit, že k porušování ustálených spojení prozatím nedochází ve formálních textech a nestandardní tvary se budou objevovat pouze v hovorové řeči a neformálním kontextu.

2.1.11 Rozbor jmenných tvarů přídavných jmen končících na *-енный*

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2016	41.	Авангардный эксперимент был свойственен Зальцману в 1930-е гг.
2023	42.	Однако двухэтажный дом с колоннами, к которому в итоге привела дорога, был хоть и величественен , но в целом без особых излишеств.
2024	43.	Спорный товарный знак тождествен ему по названию.
1999	44.	Этот тотализатор безнравствен — нельзя из выборов делать шоу.

Věty obsahující kvalitativní adjektiva *свойственен*, *величественен*, *тождествен* a *безнравствен* vykazují specifické morfologické vlastnosti a vztah k normativním pravidlům, zejména v kontextu jmenných tvarů přídavných jmen končících na *-енный*. V ruském jazyce se totiž u mužského rodu rozlišují dva jmenné tvary: slova zakončená na *-енен* a *-ен*, která jsou dále popsána.

Věta 41–42

Jmenné tvary přídavných jmen v mužském rodě, *свойственен* a *величественен*, vykazují gramatickou správnost a stylistickou rozmanitost, jelikož tato adjektiva mají nejen plné tvary, ale také jmenné varianty, které poskytují přizpůsobivost při vyjadřování vlastností.

Zkoumaný tvar se obecně vyskytuje méně často, ale může se objevovat ve formálních, literárních a akademických textech, protože jeho použití se nepokládá za chybné. Stále se totiž jedná o spisovnou a správnou variantu.

Věta 43–44

V těchto případech se též nachází jmenné tvary kvalitativních přídavných jmen, které se však liší svým zakončením. Obě slova, *тождествен* a *безднаствен*, demonstrují, jak se přídavná jména při tvorbě cílových tvarů mění, což poskytuje mluvčím ruského jazyka možnost vyjádřit vlastnosti osob efektivně a srozumitelně.

Jelikož se jedná o normativní výrazy, které se vyskytují poměrně často, upřednostňují se tyto tvary ve formální i neformální komunikaci.

Z výše uvedeného vyplývá, že forma projevu, žánr a typ média mají zásadní vliv na používání jmenných tvarů přídavných jmen. V rámci hovorové řeči dochází k experimentování, které umožňuje, aby se nové nebo staré výrazy dostávaly do popředí, nebo naopak ztrácely na významu. Tento proces zároveň přispívá k určení toho, které tvary se považují za normativní.

Z porovnání vět 41–44 lze konstatovat, že morfologické procesy mají významný vliv na současný ruský jazyk. Ačkoliv existují v této skupině slov dva jmenné tvary, tvar zakončený na *-ен* se preferuje. Jedním z důvodů je pravděpodobně lehčí výslovnost. V důsledku analytismu a morfologických procesů se může tato skupina dále zjednodušovat, což by vedlo k tomu, že by v užívání převládaly pouze tvary se zakončením na *-ен*.

2.1.12 Rozbor číslovek

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
1944	45.	Тогда из тюрьмы вывезено в газовых камерах в район Дубровки по 200 заключённых.
1988	46.	Отбывал наказание с 1989 по 1993 год в УЩ 349/13 в городе Нижний Тагил.
1988	47.	Полгода я знакомился с материалами дела – более ста томов и пять томов обвинительного заключения.
2011	48.	Без десяти минут целое

Ve větách obsahujících výrazy *по 200*, *с 1989 по 1993*, *более ста* a *без десяти* hrají číslovky důležitou roli ve vyjádření kvantitativních a časových rozsahů. Všechny tyto číslovky jsou v souladu s normami morfologie ruského jazyka a slouží jako další příklady normativních výrazů.

Věta 45–46

Výrazy *по 200* a *с 1989 по 1993* se vážou k přesně stanoveným normám morfologie ruského jazyka. U věty 45 je číslovka ve tvaru 3. pádu, kvůli čemuž se používá tvar *по двумстам заключённых*, zatímco ve větě 46 dochází k standardnímu užití těchto číslovek, které jsou ve tvaru 2. a 4. pádu. Vzhledem k tomu, že se jedná o víceslovné řadové číslovky, skloňuje se pouze poslední část dle příslušných pádů, což se odlišuje od prvního případu, kde se skloňují všechny části číslovky.

Protože jsou věty vyňaty ze staršího období, napomáhá to jejich běžnému normativnímu uplatnění, zejména v novinových článcích, kde se obvykle neexperimentuje s novodobými morfologickými procesy. Důraz je v nich kladen na jazykové normy a přesnost, což se odráží ve správném používání číslovkových konstrukcí.

Věta 47–48

Výrazy *более ста* a *без десяти* se v rámci ruské morfologie řídí standardními pravidly pro užívání číslovek a jejich pádových tvarů. Obě tyto jednoduché základní

číslovky se vyskytují v textu v genitivu, což je správný gramatický tvar, který se uplatňuje ve formálních i neformálních textech.

Z analýzy vět 45–48 a 37–40 lze usuzovat, že ve formálním stylu, zejména v novinových článcích, nedochází k experimentování s novotvory. V těchto textech se objevují pouze spisovné gramatické tvary, které jsou v souladu s morfologickými normami ruského jazyka. Naproti tomu novotvary se zpravidla vyskytují v neformálních projevech.

2.1.13 Rozbor nesklonných podstatných jmen 2

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
1991	49.	Как сообщает агентство ТАНЮГ секретарь Президиума ЦК СКЮ Н. Стоянович, выступая в Сараево на заседании общинного комитета Союза коммунистов, остановился, в частности...
2024	50.	Участники возложили цветы к памятнику Георгию Победоносцу на площади Победы в Иванове и почтили минутой молчания погибших в Крокус Сити Холле.
2014	51.	За этим последовал суд между Фельтринелли (у которого были права на Живаго) и Mouton Publishers (у которого таких прав не было), издание на английском и на других языках...
1920	52.	На Рождественском бульваре возвышается знакомая фигура Тараса Шевченка .

V rámci analýzy slov *Сараево* a *Иванове* v uvedených větách se lze zaměřit na jejich vztah ke gramatickým normám ruského jazyka, přičemž oba výrazy znázorňují různé způsoby skloňování podstatných jmen. Podstatná jména *Живаго* a *Шевченка* ve větách 51–52 patří mezi další výrazy vztahující se k této problematice.

Věta 49–50

V morfologii ruského jazyka se geografické názvy jako *Сараево* často nesklonují, zejména v hovorové řeči a publicistickém stylu (novinách), což odráží současný jazykový vývoj. Tento jev může naznačovat rostoucí snahu o přijetí nesklonných tvarů. Používání tohoto slova jako nesklonného výrazu reflektuje jazykovou normu, která se těmto názvům přizpůsobila.

Použití výrazu *Иванове* v 6. pádě vychází ze současných morfologických procesů, jelikož se skloňovaný tvar objevuje v novinách, kde se jinak často neuplatňuje.

Nicméně v tomto případě se jedná o spisovnou a zcela přípustnou variantu, která je příkladem správného užití skloňování podstatného jména.

Lze tedy shrnout, že se novinový článek z roku 1991 řídí standardními gramatickými pravidly, zatímco článek z roku 2024 přijímá aktivní morfologické procesy, které jsou v současnosti v ruském jazyce přítomny. Tento vývoj naznačuje, že období má zásadní vliv na podobu jazyka.

Věta 51–52

Podle současných oficiálních gramatických norem se příjmení končící na písmeno *-o*, jako například *Живаго*, neskloňují. Ačkoliv tento jev vyplývá z probíhajících morfologických procesů, tato slova jsou již považována za normativní výrazy. Skutečnost, že uvedený výňatek pochází z publikace, která byla vydána v roce 2014, tento výrok dále potvrzuje.

V porovnání s větou 51 se ve větě 52 rovněž vyskytuje příjmení, které končí na písmeno *-o* (*Шевченка*). Avšak vzhledem k tomu, že se daný výraz nachází ve výrazně starším novinovém článku, byl v tomto textu použit skloňovaný tvar tohoto podstatného jména. Tento případ představuje starý tvar, jelikož současný ruský jazyk již nepovoluje skloňování těchto výrazů.

2.1.14 Rozbor odchylek gramatického rodu

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2006	53.	Всё началось с того, что у четырёхлетнего Дэнни Старка родители обнаружили на пальчиках возле заусениц странные тонкие наросты...
1979	54.	Поскольку карликовые бегемоты, несмотря на свои размеры, могут быть довольно агрессивны друг к другу, каждого поселили в отдельный вольер , имеющий выход в бассейн.
2018	55.	уменьшить спазм окружающих мышц
2024	56.	Ставни в современном интерьере: рассказываем про актуальный тренд с европейским характером.

Analyzovaná slova *заусениц*, *вольер*, *спазм*, a *ставни* ukazují zajímavá hlediska gramatického rodu v ruském jazyce, kde mohou nastat odchylky, které umožňují

použití rodů v závislosti na kontextu či regionálních preferencích. Avšak v současném ruském jazyce je většinou jen jeden tvar považován za normativní.

Věta 53–56

Oba rodové tvary nejsou v rámci gramatického rodu běžně považovány za normativní. Přítomnost druhých rodů obvykle není oficiálně uznávána normou, ale spíše odráží morfologický proces. Nicméně standardizované tvary nadále převládají v oficiálním jazyce a jsou podporovány ruskými gramatickými pravidly.

Tvar *заусениц* je vyjádřen v množném čísle, které je v souladu s normativním používáním ženského rodu. Ačkoliv hlavní tvar je ženského rodu, někteří mohou s ohledem na regionální zvyklosti a ve specifických odborných kontextech preferovat různé varianty.

Při použití slova *вольер*, což je podstatné jméno mužského rodu, nevznikají odchylky v gramatickém rodě, ale v neformálních projevech nebo specifických dialektech se mohou vyskytnout různé varianty.

Výraz *спазм* je rovněž podstatné jméno mužského rodu a zpravidla neumožňuje záměnu v gramatickém rodě.

Slovo *ставни* je použito v množném čísle a obecně se spojuje s neutrálním tvarem, ale přiklání se k ženskému rodu.

Forma projevu, žánr a typ média mají zásadní vliv na užívání a morfologickou strukturu slov, jako jsou výrazy *заусениц*, *вольер*, *спазм* a *ставни*. V písemné formě, zejména v kontextu formálních textů, se důsledně dodržují pravidla gramatického rodu podle norem. Naopak v neformálních a ústních projevech se mohou vyskytovat větší odchylky, avšak základní normy převládají v rámci oficiálních a formálních textů. Výše uvedené věty tento výrok dále potvrzují, jelikož jsou vzaty z novinových článků, kde se objevují normativní výrazy.

Shrnutí kapitoly analýzy novinových článků praktické části této práce zdůrazňuje, že forma projevu, žánr a typ média mají klíčový vliv na užívání normativních výrazů a těch, které vycházejí z morfologických procesů v současném ruském jazyce. Ve formálním písemném projevu, jako jsou novinové články, převládá používání normativních a gramaticky správných výrazů, které se staly součástí jazykového systému a nejsou považovány za cizí či neobvyklé. Novinové články kladou důraz

na gramatickou přesnost a dodržování jazykových norem, přičemž používání normativního jazyka je zásadní pro zajištění srozumitelnosti a důvěryhodnosti sdělovaných informací. Zatímco jednotlivé útvary publicistického stylu se mohou lišit v tom, jaké prostředky k předání informací používají, v novinových článcích se obecně uplatňuje formální jazyk, jehož cílem je široké veřejnosti poskytnout objektivní, přesné a dobře strukturované informace. Naproti tomu varianty, jež se nacházejí v procesu adaptace a ustalování se v jazyce, jsou v těchto formálních textech přítomny jen minimálně. Kromě toho je třeba zohlednit časové období, v němž byly články publikovány, neboť současné novinové články se častěji přiklánějí k aktivním morfologickým procesům, zatímco starší články obvykle dodržují ustálené normy. Avšak faktor formálnosti a neformálnosti zůstává podstatným určujícím prvkem. Celkově analýza ukazuje, jak se jazyk vyvíjí a přizpůsobuje se aktuálním potřebám komunikace, na což musí jazyk reagovat změnami jeho norem a morfologických postupů.

2.2 Analýza televizních projevů

2.2.1 Rozbor nesklonných podstatných jmen 3

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2024	57.	С Тимом Ильясовым сняли яркое шоу о стиле в одном из самых красивых и современных ТЦ Москвы.
2023	58.	Откуда же берется весь наш контент? Все благодаря команде авторов: пять человек с нами сотрудничают на постоянной основе и еще несколько десятков периодически присылают видео .
2023	59.	Заказ такси , еды, банковские услуги, почта — все это в одном маленьком приборе, который помещается в карман.
2023	60.	Мы отправили в свадебное путешествие толпу счастливых пар и даже смогли найти Зарину по дороге в Шереметьево .

Slova *шоу*, *видео*, a *такси*, která jsou čerpána z televizních projevů, mají jistý vztah k normám v ruském jazyce, přičemž všechna tato slova představují nesklonná podstatná jména. Ve většině případů se geografické názvy, jako například *Шереметьево*, neskloňují, což znamená, že si zachovávají svůj základní tvar a nepodléhají morfologickým změnám.

Věta 57–59

Ačkoli byla podstatná jména *шоу*, *видео*, a *такси* převzata z cizího jazyka, do ruského systému se začlenila poměrně rychle, jelikož v současnosti došlo k nárůstu nesklonných podstatných jmen v ruštině.

Tato nesklonná podstatná jména odpovídají standardním morfologickým pravidlům a demonstrují, jak se cizí slova začleňují do jazykového systému, přičemž si zachovávají svůj původní tvar v důsledku modernizace. Jedná se tedy o další příklady spisovných a přípustných tvarů těchto slov.

V televizním projevu se obvykle upřednostňuje méně formální a přístupný jazyk, což posiluje plynulost a přirozenost vyjadřování. V tomto kontextu se objevují slova jako *шоу*, *видео*, a *такси*, která se však stále pokládají za spisovné tvary, jelikož se používají v jejich nesklonném tvaru.

Věta 60

Dalším nesklonným podstatným jménem je slovo *Шереметьево*, jež se řadí mezi zeměpisné názvy. Použití výrazu *в Шереметьево* odpovídá morfologickým normám ruského jazyka. Jak bylo zmíněno, nesklonná podstatná jména se stávají součástí standardního užívání, a proto je tento tvar považován za správný a je přijímaný v ústním i písemném projevu.

Přestože jsou všechny výrazy z vět 57–60 současné a vychází z televizních projevů, v nichž se mohou vyskytovat experimentální varianty, nachází se ve svých normativních tvarech.

2.2.2 Rozbor komparativu přídavných jmen

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2023	61.	Мы хотим продлить лето для всех наших зрителей и привлечь внимание к каналу перед началом нового сезона, который в этом году стартует раньше обычного.
2023	62.	Что касается европейского контента, то планируется, что в новом сезоне будет выходить не меньше двух европейских сериалов в месяц, которые уже заслужили высокую оценку иностранного зрителя и киносообщества.
2017	63.	Это будет не двадцатичетырехчасовое вещание, а именно отдельные, самые интересные матчи, дальше мы планируем разработать модель монетизации наших спортивных эфиров.
2023	64.	Онлайн-кинотеатры активно пополняют библиотеки азиатским кино, которое все больше завоевывает сердца российских зрителей.

Zaměření se na slova *раньше*, *меньше*, *дальше* a *больше* ve výše uvedených větách umožňuje analyzovat jejich vztah k normám morfologie ruského jazyka a jejich významy jako komparativní tvary přídavných jmen, protože patří do skupiny, kde se vyskytují i se zakončením na sufix *-ee*.

Věta 61–64

Všechna tato slova *раньше*, *меньше*, *дальше* a *больше* představují komparativní tvary přídavných jmen, které jsou v morfologii ruského jazyka uznávány jako normativní. Použití těchto komparativních výrazů v písemném a mluveném projevu svědčí o schopnosti jazyka přizpůsobit se aktuálním potřebám komunikace.

Tato přídavná jména spadají do skupiny, ve které se rovněž objevují ve svých variantách se zakončením na sufix *-ee*.

Kvalitativní přídavné jméno *раньше* se zakončením na sufix *-ше* se v mluveném i písemném projevu používá častěji než slovo *ранее*, jelikož je stylisticky neutrální.

Slovo *меньше* se v tomto tvaru aplikuje, když se porovnává velikost nebo množství předmětů nebo osob.

Pokud se jedná o slovo *дальше*, druhý jeho tvar *далее* je s tímto zaměnitelný v jakémkoliv kontextu.

Když má věta kvantitativní příznak, připouštějí se obě varianty slova *больше* a *более*.

V televizních projevech se klade důraz na plynulost a přirozenost vyjadřování. Přídavná jména jako *раньше*, *меньше*, *дальше* a *больше* se obvykle používají v tomto základním tvaru, což usnadňuje komunikaci.

Všechna tato slova ve větách 61–64 představují čtyři z pěti přídavných jmen, která mají oba tvary se zakončením na sufix *-ше* a *-ее*. Výběr mezi těmito tvary závisí na několika faktorech. Mezi hlavní faktory patří stylistická preference a specifické příznaky ve větách, které usnadňují volbu správného tvaru. Oba tvary jsou však normativní a odpovídají ustáleným gramatickým pravidlům ruského jazyka.

Do této skupiny se řadí také další slova, která se postupně začleňují do současného ruského jazyka, čímž mění již existující skupinu. Jedná se o slova s oběma tvary *-ше* a *-ее*, avšak v současnosti se převážně objevují v mluvené hovorové řeči. Vzhledem k tomu, že se mnoho výrazů vycházejících z morfologických procesů dostalo do jazyka prostřednictvím hovorové řeči, je pravděpodobné, že se tyto výrazy stanou součástí gramatických norem a budou se považovat za standardní.

2.2.3 Rozbor číslovek 2

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2023	65.	Проявление нашей любви и поддержки — небольшие приятные подарки, которые мы будем разыгрывать в течение четырёх недель.
2017	66.	Это принципиальный момент – к нам по два канала в неделю обращается еженедельно, мы не знаем их потенциала и рейтингов, должны оценить качество контента...
2018	67.	Например, в первом сезоне можно было увидеть, как наш финалист Сергей Рябухин вылезает из головы 85-метровой статуи Родины-матери в Волгограде.
2018	68.	Помимо этого, на канале будут размещаться все новые короткометражные фильмы студии и ленты, выпущенные "Союзмультфильмом" за последние 10 лет.

V případě číslovek *четырёх, два, 85-метровой* a *10 лет* ve větách 65–68 je možné analyzovat jejich morfologické vlastnosti a vztah k normám v ruském jazyce, zvláště pokud jde o jejich použití.

Věta 65–68

Ve větách 65, 66 a 68 se nacházejí jednoduché základní číslovky *четырёх, два* a *10*. Všechny tyto číslovky se skloňují pravidelně, což značí, že se jedná o standardní normativní výrazy.

Ve větě 67 se vyskytuje víceslovná číslovka *85-метровой*, ve které se všechny části číslovky nacházejí ve tvaru 2. pádu.

Všechny uvedené číslovky, ať už v genitivním, akuzativním, nebo nominativním tvaru, odpovídají morfologickým normám a pravidlům ruského jazyka. Tyto výrazy vyjadřují efektivně kvantitativní a časové vztahy, přičemž se opírají o zavedené gramatické struktury.

V televizním projevu se často upřednostňuje přímá a srozumitelná komunikace. Tyto číslovky se většinou objevují v jejich základním normativním tvaru, což přispívá k plynulosti vyjadřování a usnadňuje divákům porozumění. V hovorové řeči může být větší variabilita ve způsobu vyjadřování, což by vedlo k uplatnění novotvarů, nicméně zachování gramatické přesnosti je v těchto projevech stále důležitější.

2.2.4 Rozbor podstatných jmen

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2024	69.	Нам хочется, чтобы каждое утро было добрым и каждый день приносил приятные и полезные новости .
2024	70.	Конкурс имел большой успех, и мы планируем проводить такие активности регулярно.
2018	71.	Собственное телевидение позволяет сотрудникам решать задачи воспитательной работы, в том числе и обеспечивать осужденных информацией .
2023	72.	Решение о запуске канала с отечественным кино связано с тем, что зарубежные мейджоры ушли с российского рынка.

Slova *новости*, *активности* a *информаций* jsou abstraktní podstatná jména, která mají jistý vztah k normě ruského jazyka, a tudíž jsou popsány níže. Co se týče výrazu *кино*, dále potvrzuje roli nesklonných podstatných jmen v současném ruském jazyce.

Věta 69–71

Všechna uvedená slova *новости*, *активности* a *информаций* se v uvedených projevech vyskytují v plurálu, což odráží vliv morfologických procesů. Avšak v tomto textu se nachází ve spisovných a přípustných variantách. Ačkoliv jsou tato podstatná jména v rámci ruské morfologie pevně zavedená, jejich užívání může být v některých typech textů méně časté, zvláště pokud jsou součástí formálního textu.

Použití těchto slov v textu je ovlivněno různými faktory souvisejícími s formou projevu, žánrem a typem média. Tyto faktory mají zásadní vliv na to, jakou podobu tato slova mají a jaké morfologické tvary jsou upřednostňovány.

Jelikož jsou výrazy *новости*, *активности* a *информаций* vzaty z televizních projevů, je použití těchto tvarů rozvolněnější. I když se u abstraktních podstatných jmen častěji vyskytuje singulár, v těchto výňtcích se nacházejí ve tvaru množného čísla, který vychází ze současných morfologických procesů.

Věta 72

Slovo *кино*, jako nesklonné podstatné jméno, ukazuje na přizpůsobivost ruského jazyka, který je schopen začlenit cizí výrazy a specifická slova do své struktury. Tento

způsob užití je gramaticky správný a přípustný, čímž současně naznačuje sklon jazyka přijímat a používat moderní výrazy a internacionalismy bez ohledu na tradiční pravidla flexe.

Vlivem aktivních morfologických procesů dochází v současném ruském jazyce ke změnám v gramatickém čísle, přičemž dříve tvary množného čísla, které se uvádí v přiložených výňatcích, nebylo možné užít.

2.2.5 Rozbor komparativu a superlativu přídavných jmen 2

Rok	Věta	Zvýrazněná slova = střed zájmu
2018	73.	но емко: здесь возможны самые разные трактовки, однако главные столпы нашего эфира – это e-sports, entertainment, education и energy.
2024	74.	Все решения будут внимательно рассмотрены и проанализированы, а наиболее перспективные инициативы будут внедрены в работу
2018	75.	который сможет отвлечь внимание зрителя от этих многочисленных соблазнов, потому что в телевизоре снова станет гораздо интересней .
2024	76.	Здесь всё темнее и холодней ...

Na základě analýzy superlativních tvarů přídavných jmen (*самые разные* a *наиболее перспективные*) lze posoudit jejich postavení v současném ruském jazyce. Slova *интересней*, *холодней* přitom představují komparativní tvary přídavných jmen a zároveň se níže popisuje jejich vztah k normě.

Věta 73–74

Oba výrazy – *самые разные* a *наиболее перспективные* – představují superlativní tvary přídavných jmen, které se řídí standardními morfologickými pravidly a slouží k vyjádření maximální míry určité vlastnosti v daných výpovědích.

Tato slova se uplatňují v náležitých tvarech a efektivně vyjadřují konkrétní myšlenky. V hovorové řeči mohou mluvčí volit jiné varianty, avšak u superlativních výrazů zůstávají formální struktury zachovány.

Věta 75–76

Obě uvedená slova (*интересней, холодней*) jsou komparativní tvary přídavných jmen v ruském jazyce a představují normativní výrazy, i když se tyto tvary v komunikaci nevyskytují ve velké míře.

Slova pocházející z televizních projevů obvykle zahrnují tvary se zakončením na sufix *-ee*, avšak v takovém případě jejich použití závisí především na stylu a preferencích mluvčích. I přesto, že se v některých kontextech mohou vyskytovat jiné varianty, jsou tyto tvary z hlediska spisovnosti uznávány a přijímány jako gramaticky správné a běžně se užívají v písemném i mluveném projevu.

Shrnutí kapitoly zaměřené na analýzu televizních projevů v praktické části této práce vyzdvihuje, že forma projevu, žánr a typ média taktéž významně ovlivňují používání normativních výrazů a výrazů vycházejících z morfologických procesů v současném ruském jazyce. Ve formálních či méně formálních ústních projevech, typických pro televizní vysílání, převládá užívání normativních výrazů a spisovných a přípustných variant, které jsou přijímány do lingvistického systému, a tudíž nejsou považovány za nestandardní. Ačkoliv se v televizních projevech nachází slova, která by se v písemném projevu nevyskytla, stále se jedná o výrazy, jež jsou v souladu s gramatickými normami ruského jazyka. V rámci televizních projevů totiž existuje široké spektrum stylistických postupů, které se odvíjí od konkrétního typu pořadu, účelu komunikace a cílového publika. Z analýzy je dále patrné, že morfologické varianty, které nejsou přijímány v oficiálním jazyce nebo jejichž užití je omezeno na neformální kontexty, jako jsou slang či hovorová řeč, nejsou v těchto projevech zastoupeny. Při zohlednění časového období, v němž byly projevy vysílány, lze pozorovat, že současné televizní projevy respektují tradiční normy, ale částečně na ně mají vliv morfologické procesy.

Závěr

Bakalářská práce je strukturována do dvou hlavních částí – teoretické a praktické. Hlavním cílem teoretické části bylo představit normu a jednotlivé morfologické procesy současného ruského jazyka. V úvodu se popisuje současný stav procesů v morfologii, jak fungují a co vše obnáší. Dále je objasněna podstata analytismu, který souvisí se zvýšením počtu nesklonných a obourodých podstatných jmen a snížením počtu pádů, což má vliv na jejich rozvoj. Následující kapitoly se zaměřují na gramatický rod, číslo a pád, přičemž se zkoumá, na základě čeho dochází ke změnám a odchýlkám v těchto gramatických kategoriích.

Další kapitoly se zabývají normou a morfologickými procesy u určitých ohebných slovních druhů, konkrétně podstatných jmen, přídavných jmen a číslovek. V rámci substantiv je podrobně vysvětlena role nesklonných podstatných jmen v ruském jazyce, jelikož počet těchto výrazů za poslední roky významně vzrostl. Rovněž se prokázala tendence k používání nulové flexe u tvarů mužského rodu množného čísla v genitivu.

V kapitole o přídavných jménech jsou analyzovány změny ve tvarech komparativu a superlativu, zároveň také odlišnosti u jmenných tvarů, které se stylisticky výrazně liší. U číslovek se rozebírá redukce skloňování v předložkových kombinacích, kdy dochází k nahrazování tvarů 1. a 4. pádu alternativními variantami a k redukci ustálených spojení. U všech typů číslovek, ať už jednoduchých, složených, či víceslovných, jsou popsány jak jejich normativní tvary, tak novotvary, které se objevují v ústním i písemném projevu. U všech těchto uvedených slovních druhů se popisuje jejich vztah k normě současného ruského jazyka.

Hlavním cílem této práce bylo popsat a vyhodnotit realizaci normativních výrazů a aktivních morfologických procesů v ruském jazyce, jak se projevují v tištěných publicistických textech a televizních projevech z různých časových období, a to s pomocí metody analýzy. Praktická část prezentuje výsledky této analýzy, interpretuje zjištění, porovnává mezi sebou jednotlivé údaje a vyvozuje z nich závěry. V této části se taktéž porovnávají vybrané věty s cílem zjistit, jakým způsobem ovlivňují morfologické procesy současnou podobu ruského jazyka a jaký dopad mají na současné gramatické normy.

Data potřebná k analýze byla shromážděna z různých časových období a vybrána z různých novinových článků a televizních projevů. V rámci analýzy jednotlivých slov se také aplikovala metoda porovnání, k jejímuž provedení byly využity tabulky. Tyto tabulky obsahují rok vydání konkrétních novin nebo časopisů, z nichž byly uvedené věty vyňaty. Dále zahrnují popis věty, přičemž poslední sloupec je určen pro konkrétní věty, které obsahují analyzovaná slova, jež jsou v nich zvýrazněna.

V praktické části se mimo jiné poukazuje na to, že v důsledku morfologických procesů v gramatice neexistuje pouze jeden tvar určitého slova, ale může jich být více. Tento jev je způsoben nepřetržitým vývojem a změnami v jazyce.

Shrnutí praktické části této práce poukazuje na skutečnost, že v současném ruském jazyce forma projevu, žánr a typ média zásadně ovlivňují užití normativních výrazů či výrazů vznikajících z morfologických procesů. Ve formálních projevech, jako jsou novinové články a televizní projevy, se převážně vyskytují normativní výrazy nebo výrazy odvozené z morfologických procesů, které však byly natolik začleněny do ruského jazykového systému, že jsou považovány za gramaticky správné a přijatelné varianty. Varianty, které jsou v ruském jazyce stále v procesu ustalování, zde téměř nejsou přítomny. Je možné, že se tyto varianty vyskytují v hovorové řeči, ale ta není předmětem této bakalářské práce. Časové období, z něhož pocházejí uvedené články a záznamy, má rovněž určitý vliv na realizaci různých výrazů, avšak nikoliv v takové míře jako rys formálnosti či neformálnosti.

Резюме

Бакалаврская работа разделена на две части – теоретическую и практическую. Основная цель теоретической части заключалась в выявлении нормы и отдельных морфологических процессов современного русского языка. Основной целью данной работы было описать и оценить реализацию нормативных выражений и активных морфологических процессов в русском языке, как они проявляются в печатных публицистических текстах и телевизионных выступлениях из различных временных периодов, с использованием метода анализа.

В теоретической части во введении описывается современное состояние процессов в морфологии, как они работают и что они представляют. Главы этой бакалаврской работы посвящены этому вопросу.

Практическая часть представляет результаты этого анализа, интерпретирует полученные данные, сравнивает отдельные данные между собой и делает из них выводы. В этой части также сравниваются выбранные предложения с целью выяснения, каким образом морфологические процессы влияют на современный облик русского языка и какое воздействие они оказывают на современные грамматические нормы. В практической части также предполагалось указать, что в грамматике в силу морфологических процессов не существует только одна форма слова, а может их быть и больше, поскольку язык постоянно меняется и развивается.

Резюме практической части данной работы указывает на то, что в современном русском языке форма проявления, жанр и тип медиа значительно влияют на использование нормативных выражений или выражений, возникающих из морфологических процессов. В формальном контексте, таком как газетные статьи и телевизионные выступления, в основном используются нормативные выражения или выражения, полученные из морфологических процессов, которые уже настолько интегрированы в русской языковой системе, что считаются грамматически правильными и допустимыми вариантами. Варианты, которые все еще находятся в процессе становления в русском языке, здесь практически отсутствуют. Возможно, что эти варианты встречаются в разговорной речи, но она не является предметом данного исследования.

Временной период, из которого происходят статьи или записи, также оказывает определенное влияние на реализацию различных выражений, хотя и не в такой степени, как формальный или неформальный признак.

Zdroje

Literární zdroje v českém jazyce:

- BRANDNER, Aleš. *Projevy analytismu v ruštině. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná*. 2005, vol. 54. Brno: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-210-3705-9. ISSN 0231-7567.
- SOKOLOVA, Anastasia. *Morfologie ruštiny 1: podstatná jména, přídavná jména, zájmena* [online]. Brno: Masarykova univerzita. 2018 [cit. 11-11-2023]. Elportál. Dostupné z: <https://is.muni.cz/elportal/?id=1434541> ISSN 1802-128X.
- SOKOLOVA, Anastasia. *Morfologie ruštiny 2: číslovky, slovesa a neohebné slovní druhy* [online]. Brno: Masarykova univerzita. 2023 [cit. 25-11-2023]. Elportál. Dostupné z: <https://is.muni.cz/elportal/?id=2335305> ISSN 1802-128X.

Literární zdroje v ruském jazyce:

Čeští autoři:

- ADAMEC, Přemysl a ŽAŽA, Stanislav. *Morfologie ruštiny*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1454-7.
- BRANDNER, Aleš. POSPÍŠIL, Ivo. *Процесс интернационализации в русском языке. Litteraria Humanitas: Kreuzwege der Kulturen: Mitteleuropa*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 8021028122.
- KONEČNÝ, Jakub. *Морфология современного русского литературного языка: введение и глагол* [online]. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020 [cit. 15-01-2024]. Dostupné z: <https://pedf.cuni.futurebooks.cz/detail-knihy/36-morfologiya-sovremennogo-russkogo-literaturnogo-yazyka-vvedenie-i-glacol-morfologie-soucasneho-ruskeho-spisovneho-jazyka-uvod-sloveso>. ISBN 978-80-7603-250-7.
- KONEČNÝ, Jakub. *Морфология современного русского литературного языка: именные части речи, наречие, неполнознаменательные части речи* [online]. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2021 [cit. 20-01-2024]. Dostupné z <https://pedf.cuni.futurebooks.cz/detail-knihy/98->

[morfologie-soucasneho-ruskeho-jazyka-pro-ucitele-2](#). ISBN 978-80-7603-316-0.

Ruští autoři:

- АЛЕКСЕЕВ, Ф. *Вся грамматика русского языка*. Москва, Издательство АСТ, 2015. ISBN 978-5-17-090752-6.
- ВАЛГИНА, Н. С. *Активные процессы в современном русском языке*. Москва, Логос, 2003. ISBN 5-94010-092-9.
- ВИНОГРАДОВ, В. В. *Русский язык (Грамматическое учение о слове)* [online]. 3-е изд., испр. – М, 1986 [cit. 18-01-2024]. Dostupné z: <https://slovari.ru/default.aspx?s=0&p=170>
- ГРАУДИНА, Л. К., ИЦКОВИЧ, В. А., КАТЛИНСКАЯ, Л. П., *Грамматическая правильность русской речи: Стилистический словарь вариантов*. Москва, Издательство Наука, 2001. ISBN 5-02-022644-0.
- КАРПОВ, А. К. *Морфология современного русского языка*. Нижневартонск, Издательство Нижневартонский государственный университет, 2019. ISBN 978-5-00047-546-1.
- КРЫСИН, Л. П. *Современный русский язык: Активные процессы на рубеже XX-XXI веков*. Москва, Языки славянских культур, 2008. ISBN 5-9551-0216-7.
- КРЫСИН, Л. П. *Современный русский язык: Система-норма-узус*. Москва, Языки славянских культур, 2010. ISBN 978-5-9551-0424-9.
- НИКОЛЬСКАЯ, Т.Е., ТКАЧЕНКО, О. Ю. ШИТЬКОВА М.М. *Морфология современного русского языка: основы теории, упражнения, задания*. Мир науки, 2023, ISBN 978-5-907603-91-2
- СКВОРЦОВ, Л. И. *Большой толковый словарь правильной русской речи*. Москва, Издательство Мир и Образование, 2009, ISBN 978-5-94666-558-2.

Ostatní zdroje:

- БАЛАШОВА, Л. В., ДЕМЕНТЬЕВ, В. В., *Курс русского языка. Русский язык и культура общения* [online]. Саратов, Издательство Лицей, 2005 [cit. 25-01-2024]. Dostupné z: https://licey.net/free/4-russkij_yazyk/41-kurs_russkogo_yazyka_russkij_yazyk_i_kultura_obscheniya.html

- ДЕДКОВСКАЯ, Д. М., *К вопросу о проявлениях аналитизма в современном русском языке* [online]. Иркутск, 2011 [cit. 28-01-2024]. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-proyavleniyah-analitizma-v-sovremennom-russkom-yazyke>
- ПОЛЯКОВА, С. В., *Методы изучения словоизменения имен числительных в современном русском языкознании* [online]. 2009 [cit. 03-02-2024]. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/metody-izucheniya-slovoizmeneniya-imyon-chislitelnyh-v-sovremennom-russkom-yazykoznanii>

Zdroje zkoumaných vět

- 1 - <https://dszn.ru/uploads/editor/d9/89/4.pdf>
- 2 - <https://cyberleninka.ru/article/n/s-odezhdoy-na-buduschee/viewer>
- 3 - <https://hij.ru/read/2533/>
- 4 - https://pressa.ru/files/issue/private/vechernyaya-moskva-vechernij-vyipusk/2024/124-2024/raw_issue/vechernyaya-moskva-vechernij-vyipusk-2024-124-2024.pdf
- 5 - <http://kfioran.ru/index.php/innovacii/smi-o-nas>
- 6 - <http://kfioran.ru/images/smi/9.jpg>
- 7 - https://www.ng.ru/vision/2019-06-18/7_7600_georgia.html?print=Y
- 8 - <https://transphoto.org/photo/523725/>
- 9 - <https://transphoto.org/photo/446447/>
- 10 - <https://transphoto.org/photo/446447/>
- 11 - https://pressa.ru/files/issue/private/vechernyaya-moskva-vechernij-vyipusk/2024/124-2024/raw_issue/vechernyaya-moskva-vechernij-vyipusk-2024-124-2024.pdf
- 12 - <https://journaldoctor.ru/news/ginekologiya/zhenskoe-zdorove-slagaemye-uspekha-g-khabarovsk/>
- 13 - <https://www.tnmc.ru/novosti/nii-psikhicheskogo-zdorovya/novye-podkhody-k-lecheniyu-zavisimostey-statya-v-gazete-na-zdorove-2-234-fevral-2019-g/>

- 14 - <https://cyberleninka.ru/article/n/priemy-povysheniya-kachestva-zerna-ozimoy-pshenitsy/viewer>
- 15 - https://pressa.ru/files/issue/private/vechernyaya-moskva-vechernij-vyipusk/2024/124-2024/raw_issue/vechernyaya-moskva-vechernij-vyipusk-2024-124-2024.pdf
- 16 - <https://cyberleninka.ru/article/n/yadovitye-gazy/viewer>
- 17 - https://drugoigorod.ru/1991_oldgazeta/
- 18 - <https://worldtaekwondo.kg/newspapers/>
- 19 - <https://ria.ru/20210405/frukty-1604336766.html>
- 20 - <https://iz.ru/1630956/2024-01-07/allergologi-porekomendovali-sedat-ne-bolee-trekh-mandarinov-v-den>
- 21 - <https://rg.ru/2020/10/29/kak-vyzhit-kulture-vo-vremena-pandemii.html>
- 22 - <https://worldtaekwondo.kg/newspapers/>
- 23 - <https://ria.ru/20210405/frukty-1604336766.html>
- 24 - <https://cyberleninka.ru/article/n/neizmenyaemye-suschestvitelnye-v-russkom-zazyke-voprosy-teorii-i-istorii/viewer>
- 25 - <https://dszn.ru/uploads/editor/d9/89/4.pdf>
- 26 - https://www.stoletie.ru/territoriya_istorii/syny_otechestva_744.htm
- 27 - <https://online.pubhtml5.com/mxdt/jdwo/#p=1>
- 28 - https://aif.ru/health/psychologic/uchiteli_i_ih_muchiteli_eksperty_obsuzhdayut_kak_zashchitit_pedagogov_ot_travli
- 29 - <https://rg.ru/2020/10/29/kak-vyzhit-kulture-vo-vremena-pandemii.html>
- 30 - <https://magazines.gorky.media/druzhba/1996/4/dvadczat-sonetov-s-vasilevskogo-ostrova.html>
- 31 - <https://magazines.gorky.media/druzhba/1996/4/krymskie-tatary.html>
- 32 - <https://dpul.princeton.edu/slavic/catalog/b5644w51j>
- 33 - <https://magazines.gorky.media/druzhba/2024/3/proskinitarij-3.html>

- 34 - <https://magazines.gorky.media/druzhba/1996/4/svalka.html>
- 35 - <https://dpul.princeton.edu/slavic/catalog/b5644w51j>
- 36 - <https://magazines.gorky.media/druzhba/1996/4/agent-prosto-professiya.html>
- 37 - https://www.ng.ru/ideas/2017-12-26/5_7144_personalism.html?print=Y
- 38 - <https://podpiska.pochta.ru/press/%D0%9F6996>
- 39 - <https://transphoto.org/photo/1371808/>
- 40 - <https://xn--80aah0car.xn--plai/?p=8760#&gid=1&pid=1>
- 41 - <https://magazines.gorky.media/zerkalo/2016/48/o-pavle-zalczmane.html>
- 42 - <https://magazines.gorky.media/druzhba/2023/2/oblaka-peremen.html>
- 43 - <https://www.kommersant.ru/doc/6608640>
- 44 - <https://www.kommersant.ru/doc/232216>
- 45 - <https://xn--80aabgieomn8afgsnjq.xn--plai/prestupleniya-naczistov-v-gazetah-voennogo-vremeni/>
- 46 - <https://ed-glezin.livejournal.com/1330009.html>
- 47 -
https://ic.pics.livejournal.com/ed_glezin/9643061/13272795/13272795_original.jpg
- 48 - <https://www.kommersant.ru/doc/1768161>
- 49 - <https://dzen.ru/a/YgOguowqDl1GXH8X>
- 50 - https://www.nashe-slovo.ru/wp-content/uploads/2024/03/01_page-0001-52.jpg
- 51 - <https://arzamas.academy/materials/625>
- 52 - https://www.dsnews.ua/nasha_revoljutsiya_1917/shevchenko-u-kozhusi-yak-kobzar-stav-pershim-bilshovikom-i-proletarskim-27022020200000
- 53 - <https://svalko.org/54822.html>
- 54 - https://dzen.ru/a/YjHR_VwVfwZiVOFF
- 55 - https://gazeta-varta.ru/inova_block_issueset/296/21395/
- 56 - <https://dzen.ru/a/ZdoYzz5aZjYayYnb>

- 57 - <https://www.cableman.ru/content/telekanal-klyuch-otprazdnoval-pyatiletanii-yubilei>
- 58 - <https://www.cableman.ru/content/kanal-zhivaya-priroda-hd-prazdnuet-10-letie>
- 59 - <https://www.cableman.ru/content/telekanal-nauka-prazdnuet-12-letie>
- 60 - <https://www.cableman.ru/content/telekanal-pyatnitsa-1-iyunya-prazdnuet-10-letie>
- 61 - <https://www.cableman.ru/content/zvezdy-sts-igrayut-so-zritelyami-v-krokodila>
- 62 - <https://www.cableman.ru/content/telekanal-start-world-obnovit-kontentnuyu-politiku-k-novomu-sezonu>
- 63 - <https://www.cableman.ru/content/telekanal-futbol-nachinaet-translyatsii-v-sotsseti-vkontakte>
- 64 - <https://www.cableman.ru/content/telekanal-dorama-stanet-partnerom-proekta-koreiskii-kinokvartal>
- 65 - <https://www.cableman.ru/content/multilandiya-organizuet-konkurs-lovi-udachu>
- 66 - <https://www.cableman.ru/content/telekanal-russkii-ekstrim-obvinil-iptv-operatora-kartina-tv-v-nezakonnoi-translyatsii>
- 67 - <https://www.cableman.ru/content/telekanal-moya-planeta-i-russkoe-geograficheskoe-obshchestvo-provedut-vtoroi-telekonkurs-luc>
- 68 - <https://www.cableman.ru/content/soyuzmultfilm-otkryl-ofitsialnyi-kanal-na-youtube>
- 69 - <https://www.cableman.ru/content/telekanal-poekhali-obyavil-o-perezapuske-formata>
- 70 - <https://www.cableman.ru/content/kanal-dorama-priglasil-pobeditelnitsu-konkursa-pouchastvovat-v-ozvuchke-seriala>
- 71 - <https://www.cableman.ru/content/v-odnoi-iz-karelskikh-ispravitelnykh-kolonii-poyavilsya-svoi-telekanal>
- 72 - <https://www.cableman.ru/content/1-noyabrya-nachnet-veshchanie-novyi-telekanal-4k-russkoe-kino>

73 - <https://www.cableman.ru/content/telekanal-game-show-menyaet-kontseptsiyu-nazvanie-i-logotip>

74 - <https://www.cableman.ru/content/v-podmoskove-prizvali-it-spetsialistov-prinyat-uchastie-v-tsifrovizatsii-ekonomiki>

75 - <https://www.cableman.ru/content/sergei-evdokimov-uchastvovavshii-v-zapuske-pyatnitsy-stal-ee-genprodyuserom>

76 - <https://holychords.pro/38768>